

Het Nederlandse wapenexportbeleid in 2015

Rapportage over de uitvoer van militaire goederen
van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de
minister van Buitenlandse Zaken

juni 2016

Inhoudsopgave rapport Het Nederlandse wapenexportbeleid in 2015

	<u>pagina</u>
Hoofdstuk	
1 Inleiding	2
2 De Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie	2
3 Instrumenten en procedures van het wapenexportbeleid	4
4 Uitgangspunten van het wapenexportbeleid	6
5 Transparantie in het wapenexportbeleid	7
6 De Nederlandse wapenexport in 2015	8
7 EU-samenwerking	10
8 Het Wassenaar Arrangement	13
9 Exportcontrole en dual-use goederen	14
10 Wapenbeheersing	16
Bijlagen	
1 <i>Overzichten van de waarde van de in 2015 afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen per categorie goederen en van de waarde van de in 2015 afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen per land van eindbestemming (eerste helft, tweede helft, totaal)</i>	21
2 <i>Schema van de ontwikkeling van de Nederlandse wapenexport voor de jaren 2006-2015</i>	35
3 <i>Overzicht van afgegeven vergunningen met een waarde groter dan € 2 miljoen voor dual-use producten met militair eindgebruik</i>	36
4 <i>Overzicht van de waarde van de in 2015 afgegeven vergunningen voor doorvoer van militaire goederen per land van bestemming</i>	37
5 <i>Genotificeerde afgewezen vergunningaanvragen ('denial notifications') in 2015</i>	38
6 <i>Overzicht van in 2015 verkocht overtollig defensiematerieel</i>	39
7 <i>Overzicht van de in 2015 beantwoorde schriftelijke vragen van de Tweede Kamer alsmede aan de Kamer gestuurde brieven over wapenexport en dual-use goederen</i>	41
8 <i>Versnelde rapportagebrieven in 2015</i>	44

1. Inleiding

Het voorliggende rapport over het Nederlandse wapenexportbeleid in 2015 is het negentiende rapport dat conform de 'Notitie over meer openbaarheid met betrekking tot de rapportage over de uitvoer van militaire goederen' (Kamerstuk 22 054 Nr. 30, 27 februari 1998) is opgesteld. Het rapport bevat:

- een kenschets van de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie;
- een overzicht van de uitgangspunten en het instrumentarium van het Nederlandse wapenexportbeleid;
- een beschrijving van de ontwikkelingen op het gebied van transparantie;
- een beschrijving van de voor het wapenexportbeleid relevante ontwikkelingen in de EU;
- een schets van de rol en betekenis van het Wassenaar Arrangement;
- een beschrijving van de ontwikkelingen op het terrein van goederen voor tweeërlei gebruik;
- en een beschrijving van de inspanningen op het terrein van de wapenbeheersing met bijzondere aandacht voor de problematiek van de kleine wapens.

In *Bijlage 1* bij het rapport staan de waarden van de verleende exportvergunningen in het jaar 2015 per categorie militaire goederen en per bestemmingsland. *Bijlage 2* geeft de ontwikkeling weer van de Nederlandse wapenexport voor de periode 2006-2015. *Bijlage 3* biedt een overzicht van afgegeven vergunningen met een waarde groter dan € 2 miljoen voor dual-use producten met militair eindgebruik. *Bijlage 4* bevat een overzicht van de verstrekte vergunningen voor doorvoer van militaire goederen naar derde landen. In *bijlage 5* worden de door Nederland aan de EU-partners gemelde afwijzingen van aangevraagde vergunningen vermeld. Deze meldingen worden met de partners uitgewisseld uit hoofde van artikel 4 van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie, voorheen de EU Gedragscode inzake wapenexport. *Bijlage 6* biedt een overzicht van het overtollig defensiematerieel dat in 2015 is verkocht. *Bijlage 7* bevat een overzicht van de in 2015 beantwoorde schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over het wapenexportbeleid en beleid aangaande dual-use goederen. Tot slot zijn in *bijlage 8* de brieven aan de Kamer opgenomen waarmee versneld werd genotificeerd over de afgifte van enkele grotere vergunningen.

2. De Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie

De Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie bestaat, op een enkele uitzondering na, vooral uit civiele ondernemingen en onderzoeksinstellingen met in militaire productie en dienstverlening gespecialiseerde onderdelen. Deze sector kenmerkt zich door technologisch hoogwaardige productie, frequente innovatie en hoogopgeleid personeel. Vanwege de beperkte thuismarkt is deze industrie sterk gericht op export. Maar liefst 68% van de omzet is afkomstig uit export.

De 651 bedrijven die tot deze industrie worden gerekend, zorgen voor 24.800 arbeidsplaatsen in Nederland. Van deze banen is 32% ten behoeve van onderzoek en

ontwikkeling (R&D). Bijna tweederde van de personen die in de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie werkzaam zijn, heeft een opleiding op HBO-niveau of hoger. Voor Nederland als geheel ligt dit op 28%. Vanwege het sterk innovatieve vermogen is de sector van groot economisch belang. De hoogwaardige kennisontwikkeling en productinnovaties zorgen voor militaire '*spin-offs*' en civiele '*spillovers*'. Door de nauwe samenwerking met de verschillende krijgsmachtonderdelen draagt deze sector ook direct bij aan de operationele inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht en daarmee aan het aanzien en de effectiviteit van de Nederlandse inzet bij internationale missies.

Het overheidsbeleid is er op gericht om, vanuit de operationele belangen en behoeften van Defensie, de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie en kennisinstellingen zo te positioneren dat zij een hoogwaardige bijdrage aan de Nederlandse veiligheid kunnen leveren. Daarmee kunnen zij ook op de Europese en internationale markt en in toeleveringsketens competitief opereren. Om dit te bereiken worden Nederlandse bedrijven rechtstreeks of indirect, indien mogelijk door middel van industriële participatie-opdrachten, betrokken bij nationale militaire aanbestedingen. Dit beleid is beschreven in de Defensie Industrie Strategie (DIS) die in december 2013 aan de Tweede Kamer is aangeboden.¹

Omdat de Nederlandse markt te klein is om de aanwezige expertise in stand te houden, wordt ook deelname van de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie aan internationale samenwerking op het gebied van defensiematerieel gestimuleerd. Zodoende zijn inmiddels commerciële relaties ontstaan, met name met Duitse, Amerikaanse, Britse en Belgische ondernemingen, waarbij ook gezamenlijke verplichtingen worden aangegaan met betrekking tot het onderhoud van systemen en de nalevering van onderdelen. Samenwerkingsverbanden zijn eveneens van belang voor de leveranties aan derde landen. De mogelijkheid voor Nederlandse bedrijven om langdurige internationale samenwerkingsrelaties aan te gaan, hangt in dat licht mede af van de transparantie en de consistentie van het Nederlandse wapenexportbeleid.

De exportactiviteiten van deze sector worden beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde voor de continuïteit van de bestaande kennisbasis. Dat laat onverlet dat in het belang van de internationale rechtsorde en de bevordering van vrede en veiligheid, grenzen moeten worden gesteld aan de exportactiviteiten van de defensie- en veiligheid gerelateerde industrie. Binnen die grenzen mag de Nederlandse industrie, naar het oordeel van het kabinet, voorzien in de legitieme behoefte van andere landen aan defensiematerieel. Rekening houdend met bovengenoemde omstandigheden heeft de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie zich steeds meer gespecialiseerd. De ondernemingen met het grootste exportaandeel in hun militaire productie fabriceren voornamelijk technologisch hoogwaardige componenten en subsystemen. De maritieme sector is nog altijd wel in staat om alle productiefasen tussen tekentafel en tewaterlating op zich te nemen, en daarmee bij te dragen aan de Nederlandse uitvoer van complete wapensystemen.

De meest recente kwantitatieve gegevens over het defensie- en veiligheid gerelateerde bedrijfsleven zijn in 2016 op basis van vrijwilligheid door de betrokken bedrijven beschikbaar

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 31 125, nr. 20: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31125-20.html>.

gesteld in het kader van een studie uitgevoerd door Triarii in opdracht van het ministerie van Economische Zaken, waarover de Tweede Kamer per brief van 28 april 2016 werd geïnformeerd.²

Tabel 1: Kerngegevens van de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie

Aantal bedrijven	651
Defensie- en veiligheid gerelateerde omzet 2014	€ 4,54 miljard
Defensie- en veiligheid gerelateerde omzet als % van de totale omzet	15%
Defensie- en veiligheid gerelateerde export 2014	€ 3,09 miljard
Aantal defensie- en veiligheid gerelateerde arbeidsplaatsen	24.800
waarvan aantal defensie- en veiligheid gerelateerde R&D-arbeidsplaatsen	7.995

Bron: Triarii 2016

Tot de defensie en veiligheidsgelateerde industrie worden in Nederland, zoals hierboven gesteld, 651 bedrijven gerekend. Door de groei in arbeidsplaatsen gerelateerd aan dienstverlening en ICT is het aantal bedrijven in de sector de afgelopen jaren sterk toegenomen. De sector bestaat voor het overgrote deel uit kleine en middelgrote ondernemingen die veelal actief zijn in de toeleveringsketens van de grote defensiebedrijven in Europa en de Verenigde Staten. Hierbij moet worden aangetekend dat de goederen en diensten die de Nederlandse sector aan binnen- en buitenlandse defensie- en veiligheidsgelateerde afnemers levert, een breder scala omvatten dan de goederen en technologie die op grond van het In- en uitvoerbesluit strategische goederen bij uitvoer vergunningplichtig zijn. Daardoor kan bijvoorbeeld de hier vermelde exportwaarde afwijken van de totale waarde van de afgegeven uitvoervergunningen.

In 2014 leverde militaire productie en dienstverlening een totale Nederlandse omzet op van naar schatting € 4,54 miljard. Het betreft een aandeel van gemiddeld circa 15% op de totale omzet van de betrokken bedrijven en instituten, die voor het merendeel vooral civiele activiteiten ontplooiën. Er zijn slechts enkele bedrijven die zich vrijwel geheel op de defensiemarkt richten. Van de totale export van de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie wordt circa € 3 miljard als militaire export gekwalificeerd. De bedrijven zijn zelfverzekerd ten aanzien van hun concurrentiepositie en verwachten de komende jaren verder te kunnen groeien.

3. Instrumenten en procedures van het wapenexportbeleid

Vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen worden verstrekt op grond van Algemene Douanewet en het daarvan afgeleide exportcontrole-instrumentarium. Bedrijven of personen die voornemens zijn goederen en technologie uit te voeren die voorkomen op de zgn. Gemeenschappelijk EU lijst van militaire goederen³, dienen bij de Centrale Dienst voor

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 66, 31 125, bijlage 739 187

³ Publicatieblad van de Europese Unie Nr. C107 van 09-04-2014 (directe link: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:107:FULL&from=EN>)

In- en Uitvoer (CDIU) een aanvraag in voor een uitvoervergunning. De CDIU, onderdeel van de Belastingdienst/Douane Groningen van het ministerie van Financiën, staat voor de verlening van uitvoervergunningen onder beleidstoezicht van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Vergunningen worden afgegeven namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Aanvragen voor de uitvoer van militaire goederen naar de NAVO- en EU-lidstaten en daarmee gelijkgestelde landen (Australië, Japan, Nieuw-Zeeland en Zwitserland) worden in beginsel door de CDIU afgehandeld op basis van een door Buitenlandse Zaken opgestelde werkinstructie. In het verslagjaar gold een uitzondering op deze regel voor Cyprus en Turkije. Aanvragen voor uitvoer naar deze landen, alsmede aanvragen voor uitvoer naar alle overige landen, worden ter besluitvorming voorgelegd aan het ministerie. Voor de toetsing van aanvragen aan de criteria van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie vraagt de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een buitenlandspolitiek advies aan de minister van Buitenlandse Zaken. Diens advies neemt bij de besluitvorming over de afgifte van een exportvergunning een centrale plaats in. Waar het aanvragen betreft voor uitvoer naar ontwikkelingslanden die voorkomen op de OESO/DAC-lijst betreft de minister van Buitenlandse Zaken het Directoraat-generaal internationale samenwerking (DGIS) in haar advies.⁴

In geval van uitvoer van militaire goederen die worden afgestoten door de Nederlandse krijgsmacht, wordt de Kamer vooraf (eventueel vertrouwelijk) ingelicht door de minister van Defensie. In het geval van afstoting is de normale vergunningprocedure van toepassing en worden dergelijke transacties, net zoals de exporttransacties van het bedrijfsleven, door het ministerie van Buitenlandse Zaken getoetst aan de criteria van het wapenexportbeleid.

Doorvoer

Met een wijziging van de In- en Uitvoerwet werd in 2001 de mogelijkheid gecreëerd om de systematiek en toetsing van het wapenexportbeleid in bepaalde gevallen ook toe te passen op de doorvoer van militaire goederen over Nederlands grondgebied. Sindsdien is de controle op die doorvoer een aantal keren aangepast. Tot 1 juli 2012 gold voor ondernemers die militaire goederen doorvoerden uit of naar Australië, Japan, Nieuw-Zeeland, Zwitserland of een lidstaat van de EU of de NAVO alleen een meldplicht. Sinds 1 juli 2012 is deze meldplicht vervangen door een vergunningplicht als de doorvoorzending (uit een van deze landen of met eindbestemming een van deze landen) wordt overgeladen in Nederland. Dit geldt bijvoorbeeld voor een zending die van een schip op een trein wordt overgeladen, maar ook als goederen van het ene op het andere vliegtuig worden overgeladen. Worden er géén goederen overgeladen, dan volstaat een meldplicht voor doorvoorzendingen uit of naar Australië, Japan, Nieuw-Zeeland, Zwitserland of een lidstaat van de EU of de NAVO. De overheid gebruikt de meldingen om een overzicht te krijgen van de aard en omvang van de militaire goederen die via Nederland worden doorgevoerd. Ook kan de overheid op basis van die informatie beslissen of voor een doorvoorzending waar eigenlijk geen vergunningplicht geldt, toch een vergunning nodig is. Hiervoor wordt bijvoorbeeld gekozen als er aanwijzingen zijn dat het land van herkomst de goederen niet heeft gecontroleerd, of als de zending

⁴ De OESO/DAC lijst is een door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling opgestelde lijst van landen die internationale financiële steun ontvangen.

tijdens de uitvoer een andere bestemming lijkt te krijgen dan was opgegeven. Voor uitvoerzendingen waar geen van de hierboven genoemde bondgenoten is betrokken, geldt altijd een vergunningplicht.

4. Uitgangspunten van het wapenexportbeleid

Aanvragen voor vergunningen voor de uitvoer van militair materieel worden per geval getoetst aan de acht criteria van het wapenexportbeleid met inachtneming van de aard van het goed, de eindbestemming en de eindgebruiker. Deze acht criteria zijn oorspronkelijk vastgesteld door de Europese Raden van Luxemburg (1991) en Lissabon (1992) en vervolgens opgenomen in een EU-Gedragscode voor de wapenexport (1998). Op 8 december 2008 nam de Raad van de Europese Unie het besluit om de tien jaar eerder tot stand gekomen EU Gedragscode om te zetten in Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie.⁵ De criteria luiden als volgt:

1. Naleving van de internationale verplichtingen van de lidstaten van de Gemeenschap, met name door de Veiligheidsraad van Verenigde Naties en de Europese Unie uitgevaardigde sancties, de verdragen inzake non-proliferatie en andere onderwerpen, alsmede andere internationale verplichtingen.
2. Eerbiediging van de rechten van de mens in het land van eindbestemming en naleving van het internationaal humanitair recht door dat land.
3. De interne situatie van het land van eindbestemming ten gevolge van spanningen of gewapende conflicten.
4. Handhaving van vrede, veiligheid en stabiliteit in de regio.
5. De nationale veiligheid van de lidstaten, van de gebieden waarvan één van de lidstaten de buitenlandse betrekkingen behartigt, alsmede van bevriende landen of bondgenoten.
6. Het gedrag van het land van eindbestemming ten opzichte van de internationale gemeenschap, met name de houding ten aanzien van terrorisme, de aard van zijn bondgenootschappen en de eerbiediging van het internationaal recht.
7. Het gevaar dat de goederen een andere dan de opgegeven eindbestemming krijgen, hetzij in het aanschaffende land zelf ofwel via ongewenste heruitvoer.
8. De verenigbaarheid van de wapenexporten met het technische en economische vermogen van het ontvangende land, rekening houdend met de wenselijkheid dat staten met een zo gering mogelijk beslag op mensen en economische middelen voor bewapening, in hun legitieme veiligheids- en defensiebehoeften voorzien.

⁵ Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L 335 van 13-12-2008 vanaf pag.99 (directe link <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:nl:PDF>)

De bovengenoemde criteria alsook het mechanisme voor informatie-uitwisseling, notificatie en consultatie indien een land een exportvergunningaanvraag in behandeling heeft op een bestemming waarvoor eerder een soortgelijke aanvraag door een andere lidstaat is geweigerd, vormen nog altijd de basis van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB. Maar de omzetting van EU Gedragscode naar Gemeenschappelijk Standpunt is ook gepaard gegaan met een uitbreiding van de reikwijdte. Tussenhandel, doorvoer, niet-tastbare vormen van overdracht van technologie en vergunningen voor productielicenties zijn, indien deze activiteiten in een lidstaat onder een vergunningplicht vallen, binnen de werking van het Gemeenschappelijk Standpunt gebracht.

Albanië, Bosnië en Herzegovina, Canada, FYROM, Georgië, IJsland, Montenegro en Noorwegen hebben zich officieel aangesloten bij de criteria en beginselen van het Gemeenschappelijk Standpunt. Noorwegen wisselt bovendien met de EU informatie uit ten aanzien van afgewezen vergunningaanvragen.

Nederland past uiteraard de in VN-, OVSE- en EU-verband afgekondigde wapenembargo's volledig toe. De website van de Rijksoverheid⁶ biedt een overzicht van de van toepassing zijnde nationale sanctieregelingen ter implementatie van VN- en EU- sancties, inclusief wapenembargo's. Ter aanvulling op het overzicht op de genoemde website, dient te worden opgemerkt dat sinds 1992 een OVSE-embargo van kracht is m.b.t. "*forces engaged in combat in Nagorno-Karabach*" (besluit van het Senior Comité – voorloper van de Permanente Raad – van 28 februari 1992).

5. Transparantie in het wapenexportbeleid

Nederland hanteert een grote mate van transparantie. Het kabinet verstrekt gegevens over afgegeven vergunningen door middel van jaarrapporten en digitale maandoverzichten. De meeste andere landen beperken zich tot het publiceren van jaarrapporten van vaak meer algemene strekking. Ingevolge een toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken tijdens de begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken in december 1997, bood het kabinet de Kamer in februari 1998 een notitie aan over meer openbaarheid met betrekking tot de rapportage over de uitvoer van militaire goederen (Kamerstuk 22 054 nr. 30). Het voorliggende rapport over 2015 is het negentiende openbare rapport sedertdien. Het gaat uit van de waarde van de afgegeven vergunningen per categorie militaire goederen en per bestemmingsland. Teneinde de inzichtelijkheid van de cijfers verder te vergroten, zijn per land van bestemming de categorieën van goederen nader gespecificeerd. Omwille van een heldere weergave van de trend is ervoor gekozen zowel de geconsolideerde cijfers over 2015 te presenteren, als de cijfers over de eerste en de tweede helft van 2015 afzonderlijk. Voorts is informatie opgenomen over de in het kader van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB aan de EU-partners gemelde Nederlandse weigeringen tot het verstrekken van een vergunning (zie bijlage 5).

⁶ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/internationale-vrede-en-veiligheid/sancties>. Vanwege de beschikbaarheid van actuele informatie via deze site, is besloten niet langer als bijlage bij het Jaarrapport een tabel op te nemen met in het verslagjaar van toepassing zijnde wapenembargo's.

Naast dit rapport over de Nederlandse uitvoer van militaire goederen in 2015, wordt ook op andere wijze informatie verschaft over het wapenexportbeleid. Zo publiceert de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer via de website www.rijksoverheid.nl/exportcontrole het 'Handboek Strategische Goederen'. Dit handboek is bedoeld voor personen, bedrijven en instellingen die professioneel met procedures voor de in- en uitvoer van strategische goederen te maken hebben. De gebruiker vindt daarin informatie over de doelstellingen van het beleid, de toepasselijke wettelijke regelingen en procedures, alsmede allerhande praktische informatie. Het handboek vergroot op deze wijze de bekendheid met dit specifieke beleidsterrein. Het handboek wordt regelmatig herzien in het licht van de (inter)nationale ontwikkelingen op dit terrein.

Op de eerder genoemde website is ook andersoortige informatie te vinden over uit- en doorvoer van strategische goederen, waaronder dit rapport en sleutelgegevens over alle afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen alsmede maandoverzichten met kerngegevens over de doorvoer van militaire goederen over Nederlands grondgebied. Deze gegevens zijn ontleend aan de verplichte meldingen die over zulke doorvoer gedaan moeten worden bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer. Op de genoemde website zijn maandoverzichten te vinden van alle afgegeven vergunningen voor militaire goederen en van alle afgegeven vergunningen voor goederen voor tweërlei gebruik (dual-use). Zoals reeds enkele jaren gebeurt, zijn de gegevens over verstrekte vergunningen voor doorvoer opgenomen in dit jaarrapport (bijlage 4). Steeds meer landen gaan over tot het publiceren van openbare jaarrapporten, maar met het verstrekken van gegevens over afgewezen vergunningen en met de genoemde maandoverzichten loopt Nederland voorop in transparantie.

Sinds 2012 worden nieuwe vergunningen voor definitieve uitvoer van complete systemen met een waarde boven de € 2 miljoen, bestemd voor andere landen dan Australië, Japan, Nieuw-Zeeland, Zwitserland of een lidstaat van de EU of de NAVO, binnen twee weken na het besluit en voorzien van een toelichting al dan niet vertrouwelijk aan de Kamer genotificeerd. In 2015 gebeurde dat in vijf gevallen. Die brieven zijn opgenomen in bijlage 8.

6. De Nederlandse wapenexport in 2015

De totale waarde van de afgegeven vergunningen in 2015 bedroeg, afgerond op twee cijfers na de komma, € 813,01 miljoen. Dat is aanzienlijk lager dan in het voorgaande jaar, toen de totale waarde uitkwam op € 2.065,35 miljoen. In onderstaande tabel wordt uiteengezet wat de regionale verdeling is van deze afgegeven vergunningen in 2015.

Tabel: Verdeling per regio

Land	Waarde afgegeven vergunningen (x mln.)	Percentage (%)
Noord-Afrika	3,27	0,40 %
Sub-Sahara Afrika	1,28	0,16 %
Noord-Amerika	145,85	17,94 %

Centraal Amerika en Caraïben	0,11	0,01 %
Zuid-Amerika	33,50	4,12 %
Centraal Azië	0,02	0,00 %
Noord-Oost Azië	76,49	9,41 %
Zuid-Oost Azië	23,89	2,94 %
Zuid-Azië	5,01	0,62 %
Europese Unie	165,23	20,32 %
Overige Europese landen	15,87	1,95 %
Midden-Oosten	133,39	16,41 %
Oceanië	15,86	1,95 %
Overig EU/NAVO+	193,22	23,77 %
< 10.000,-	0,02	0,00 %
Totaal	813,01	100,0 %

De indeling in regio's volgt de regionale indeling van de jaarrapporten van de EU over wapenexport, die te vinden zijn op de betreffende pagina van de EU-website⁷.

Op de eerste plaats in de top 5 van landen van eindbestemming met de grootste vergunningwaarden staat de verzamelpost EU/NAVO+ (ruim € 193 miljoen). Onder deze post vallen globale vergunningen die het toestaan om componenten van (vooral) militaire vliegtuigen of militaire voertuigen te leveren aan meerdere landen in de kring van bondgenoten, meer in het bijzonder EU-lidstaten, NAVO-partners, alsook aan Australië, Nieuw-Zeeland, Japan en Zwitserland. In deze post is echter ook een globale vergunning ter waarde van € 30 miljoen opgenomen voor de levering van de *canisters* (behuizing annex lanceerinrichting) voor Patriot Advanced Capability luchtverdedigingsraketten (PAC-3). Op de tweede plaats komt de VS (ruim € 144 miljoen) met vooral vergunningen voor toeleveranties aan de producenten van militaire vliegtuigen, zoals een vergunning met een waarde van bijna € 66 miljoen voor de bekabeling van het F-35 gevechtsvliegtuig. Op de derde plaats komt de VAE (iets meer dan € 72 miljoen), vrijwel geheel toe te schrijven aan een vergunning voor de levering van delen van in Roemenië te bouwen patrouillevaartuigen. Op de vierde plaats komt Duitsland (ruim € 64 miljoen), waarbij opgemerkt kan worden dat meer dan de helft van het gerapporteerde bedrag in feite een administratieve waarde vertegenwoordigt. Evenals in voorgaande jaren heeft het ministerie van Defensie een vergunning gekregen voor uitvoer van overtollige of onbruikbare munitie (groot en klein kaliber) die Defensie door tussenkomst van het NATO Support Agency in Duitsland laat vernietigen. De munitie heeft een administratieve waarde, maar levert Defensie geen 'opbrengst' op. Op de vijfde plaats komt Estland (bijna € 39 miljoen) en ook daar is het ministerie van Defensie veruit de belangrijkste exporteur vanwege de levering van overtollige CV90 gevechtsvoertuigen. Dat geldt overigens ook voor Finland, dat net buiten de top 5 valt (met bijna

⁷ http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

€ 38 miljoen op plaats zes). Die waarde is bijna geheel toe te schrijven aan een vergunning voor het ministerie van Defensie voor de levering van een tweede tranche overtollige Leopard 2 tanks, waarvoor het contract in januari 2014 getekend werd.

Zoals vaker het geval is, bestond de Nederlandse uitvoer van militaire goederen in 2015 hoofdzakelijk uit componenten. Toch werd dat jaar ook een tweetal vergunningen afgegeven voor belangrijke systeemleveranties met als land van eindbestemming een niet-bondgenoot, te weten radar- en C3-systemen voor in Frankrijk te bouwen korvetten voor de Egyptische marine (€ 34 miljoen) en AB-412 Search & Rescue helikopters voor de Peruaanse marine (ruim € 10 miljoen). Over deze systeemleveranties is versneld gerapporteerd aan de Tweede Kamer, net zoals het geval was met een drietal kleinere leveranties. Hetzelfde geldt voor twee afstotingsgerelateerde leveranties van Defensie aan Jordanië (militaire voertuigen en lucht-grondraketten, bijna € 5 miljoen elk) en de levering van een trainingssysteem voor de bediening van communicatie-apparatuur voor de marine van Oman (bijna € 3 miljoen). De betrokken rapportagebrieven zijn opgenomen in bijlage 8.

De vergunningwaarde voor de uitvoer van militaire goederen vormde 0,19 % van de totale waarde van de Nederlandse uitvoer van goederen in 2015 (€ 425,6 miljard). Voor de internationale vergelijking van dit percentage is het van belang te weten dat in Nederland niet alleen de uitvoer van het Nederlandse bedrijfsleven vergunningplichtig is, maar dat de overheid zelf ook een vergunning voor de uitvoer van militaire goederen moet aanvragen. Alleen het eigen materieel van Nederlandse legeronderdelen dat voor oefeningen of internationale operaties naar het buitenland gaat, is uitgezonderd van de uitvoervergunningplicht. Afstoting van Nederlands defensiematerieel aan derde landen is – anders dan in sommige andere landen – dus wel opgenomen in de cijfers.

7. EU-samenwerking

EU-samenwerking inzake exportcontrole op conventionele wapens vindt hoofdzakelijk plaats in de Raadswerkgroep conventionele wapenexport, COARM. Namens Nederland nemen vertegenwoordigers van het ministerie van Buitenlandse Zaken deel aan COARM-vergaderingen. In COARM wisselen de lidstaten in het kader van het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB) van de EU informatie uit over hun wapenexportbeleid en trachten zij dit beleid en de daarop betrekking hebbende procedures beter op elkaar af te stemmen. Hiermee wordt gezorgd voor een afgestemd beleid en wordt gewerkt aan de creatie van een *level playing field*. De basis hiervoor is het EU-Gemeenschappelijk Standpunt (GS), dat op 8 december 2008 door de Raad werd vastgesteld.⁸

De vergaderingen van COARM in 2015 richtten zich onder andere op de voorbereiding van de eerste *Conference of States Parties* (augustus 2015, Cancun) en de eerste *extra ordinary Conference of States Parties* (februari 2016) van het VN-wapenhandelsverdrag. Daarnaast zijn, zoals voorgaande jaren, mede op verzoek van Nederland, verschillende specifieke bestemmingen in de COARM besproken, waarbij de uitwisseling van informatie bijdroeg aan meer convergerend exportbeleid. De Nederlandse inzet in COARM is ook in 2015 steeds gericht geweest op verdere harmonisatie tussen de EU-lidstaten voor wat betreft de uitvoer

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:nl:PDF>

van het wapenexportbeleid. Zo heeft het kabinet zich ingezet om het beleid van EU-lidstaten aangaande de export van gedemilitariseerde legertrucks te harmoniseren⁹. Uiteindelijk bleek er onvoldoende draagvlak te bestaan en was van de benodigde consensus geen sprake. Hierop heeft Nederland eigenstandig verdere invulling gegeven aan het Nederlandse beleid via een beleidsaanpassing.

Verdere transparantie tussen lidstaten inzake weigeringen (denials) van vergunningen is een element in dit proces, alsook het streven naar uitwisseling van informatie over afgegeven vergunningen naar specifieke gevoelige bestemmingen. Voor nadere details over de recente initiatieven en ambities van Nederland inzake de verdere harmonisering van het wapenexportbeleid in de EU verwijs ik u naar de kabinetsreactie op de initiatiefnota van de leden Sjoerdsma en Servaes «*Wapens en Principes, Ambities voor een geloofwaardig en geharmoniseerd wapenexportbeleid in Europa*» van 23 april 2015¹⁰ () en het daaropvolgende nota-overleg van 7 september 2015.

Verder is Nederland verheugd dat per medio 2016 het online EU-denial systeem voor militaire goederen en dual-use goederen met militair eindgebruik in werking is getreden. Nederland heeft actief bijgedragen aan de testfase van dit systeem. Op zeer korte termijn (tweede helft 2016) zullen ook de consultaties via deze database plaatsvinden in plaats van via het diplomatieke verkeer. EU-lidstaten dienen te consulteren wanneer een EU-lidstaat een vergelijkbare vergunningaanvraag in behandeling heeft, die een andere EU-lidstaat reeds heeft afgewezen. De verwachting is dat de EU-denial database drempelverlagend zal werken op het aantal (beantwoorde) consultaties.

Op 4 mei 2016 is het zeventiende EU-jaarrapport gepubliceerd¹¹, waarin verslag wordt gedaan van de in COARM besproken onderwerpen. Het rapport bevat daarnaast gedetailleerde statistische informatie over de uitvoer van militair materieel door de EU-lidstaten in 2014. Nederland betreurt het late tijdstip van de publicatie en zal zich dit jaar wederom inzetten om eerdere publicatie te bewerkstelligen.

In het rapport zijn per land van bestemming gegevens opgenomen over het uitvoerende land, de aantallen afgegeven vergunningen, de waarde van de afgegeven vergunningen en afgewezen vergunningaanvragen. De gegevens zijn opgesplitst per categorie van de Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen. Daarnaast wordt deze informatie ook weergegeven per regio en wereldwijd.

Aangezien er regelmatig vragen zijn over exporten t.b.v. internationale missies (VN-missies) in landen die onder embargo staan, zijn in het EU-jaarrapport ook separate tabellen opgenomen met overzichten van leveranties aan internationale missies. In het rapport staat ten slotte het aantal toegekende en afgewezen vergunningen voor tussenhandeldiensten (*brokering*) en het aantal door EU-partners gevoerde consultaties.

In totaal is voor € 98,4 miljard aan wapenexportvergunningen afgegeven door EU-landen in

⁹ Kamerstuk 22 054, nr. 267, vergaderjaar 2015-2016

¹⁰ Kamerstuk 34103, nr. 3, vergaderjaar 2014-2015

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:163:TOC>

2014. Frankrijk was de grootste exporteur met € 73,3 miljard. Hier dient echter een opmerking bij te worden geplaatst. Frankrijk heeft het vergunningensysteem aangepast waardoor vergunningen voor potentiële orders nu ook worden meegenomen in het totaal. Dit is dus een overschatting, de daadwerkelijke uitvoer zal significant lager liggen.

Nederland staat met € 2,1 miljard in 2014 op plek 7 van de Europese Unie. Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht per land van de waarde van afgegeven vergunningen in 2013 alsmede het percentage, waarbij opgemerkt zij dat Cyprus en Griekenland geen data hebben aangeleverd.

Europese wapenexport in 2014

Land	Waarde afgegeven vergunningen (x mln)	Percentage (%)
Frankrijk	€ 73.297,26	74,3%
België	€ 4.512,86	4,6%
Duitsland	€ 3.973,80	4,0%
Spanje	€ 3.666,40	3,7%
Italië	€ 2.650,99	2,7%
VK	€ 2.585,63	2,6%
Nederland	€ 2.065,31	2,1%
Polen	€ 919,83	0,90%
Oostenrijk	€ 902,87	0,9%
Bulgarije	€ 827,80	0,8%
Zweden	€ 511,46	0,5%
Tsjechië	€ 500,53	0,5%
Kroatië	€ 482,10	0,5%
Hongarije	€ 432,42	0,4%
Slowakije	€ 267,88	0,3%
Portugal	€ 254,71	0,26%
Roemenië	€ 249,17	0,25%
Finland	€ 226,75	0,23%
Denemarken	€ 146,80	0,15%
Ierland	€ 86,22	0,09%
Litouwen	€ 15,30	0,02%
Luxemburg	€ 10,14	0,01%
Slovenië	€ 9,79	0,01%
Malta	€ 8,64	0,01%
Estland	€ 3,91	0,00%
Letland	€ 2,60	0,00%
Totaal	€ 98.400,45¹²	100,00 %

Uit het jaarrapport van de EU blijkt verder dat door EU-lidstaten in totaal 42.449 vergunningen zijn afgegeven en dat 346 vergunningsaanvragen zijn afgewezen en genotificeerd. Dit aantal afgewezen vergunningen is lager dan het gemiddelde van de voorgaande jaren, maar meer dan vorig jaar (2013: 300, 2012: 408, 2011: 402, 2010: 400, 2009: 406, 2008: 329, 2007: 425). Het aantal consultaties over afgewezen vergunningen tussen EU-lidstaten kwam uit op 146.

¹² De EU-rapportage bevat een kleine fout in de totaaloptelling, het correcte bedrag is 98.611,18 miljoen euro

In 2015 is Nederland betrokken geweest bij in totaal tien consultaties. Zeven consultaties waren door Nederland geïnitieerd en driemaal is ons land door andere lidstaten geconsulteerd.

8. Het Wassenaar Arrangement

Het thema wapenexport wordt in breder multilateraal verband besproken in het “Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual Use Goods and Technologies” (WA). Aan dit forum, dat zijn naam ontleent aan de plaats waar onder Nederlands voorzitterschap de onderhandelingen over de oprichting van het arrangement werden gevoerd, namen in het verslagjaar 41 landen deel, waaronder de VS, Rusland en op Cyprus na alle EU-lidstaten¹³. Deze landen vertegenwoordigen volgens schattingen tezamen meer dan 90% van de werelduitvoer van militaire goederen.

Doel van het WA (zoals geformuleerd in de zgn. Initial Elements¹⁴) is het leveren van een bijdrage aan de regionale en internationale veiligheid en stabiliteit. Het middel hiertoe is de regelmatige onderlinge rapportage inzake de uitvoer naar derde landen van wapens en van goederen die voor militaire doeleinden kunnen worden gebruikt. Dit moet leiden tot meer kennis en verantwoordelijkheidsbesef bij de nationale toetsing van aanvragen voor uitvoervergunningen van deze goederen. Immers, meer informatie betekent dat de deelnemende landen beter kunnen beoordelen of er sprake is van destabiliserende accumulatie van militaire middelen in bepaalde landen of regio's. In dat geval zouden de deelnemende landen terughoudender moeten worden met het afgeven van vergunningen op dergelijke bestemmingen.

Het Wassenaar Arrangement kent naast een lijst van goederen voor tweërlei gebruik die voor Nederland via de Europese Dual-Use Verordening van toepassing wordt, ook een lijst militaire goederen die geacht worden aan exportcontrole te zijn onderworpen. Elke herziening van de WA-lijst leidt tot een aanpassing van de EU-lijst van militaire goederen en de controlelijst van de Dual-Use Verordening. Waar het de Nederlandse exportcontrole op militaire goederen betreft, wordt in de Uitvoeringsregeling strategische goederen direct verwezen naar de meest recente EU-lijst van militaire goederen. Hetzelfde geldt voor de exportcontrole op dual-use goederen.

Ook in 2015 is in de Expert Group van het Wassenaar Arrangement – in lijn met zijn mandaat en met het oog op effectiviteit en draagvlak – het reguliere overleg doorgezet over actualisering van de lijst van gecontroleerde goederen, zowel dual-use als militair. In het kader van dit proces is gesproken over opname van diverse (opkomende) relevante technologieën met militaire potentie en over verwijdering van niet langer kritische dan wel breed verkrijgbare technologieën. Ook *scope*-neutrale verduidelijkingen van controleteksten zijn aan bod geweest.

¹³ In 2015 is alleen Cyprus vanwege Turkse bezwaren nog geen partij.

¹⁴ De Initial Elements zijn te vinden op de website van het Wassenaar Arrangement: www.wassenaar.org

De resultaten - diverse wijzigingen over de breedte van de gecontroleerde categorieën - zijn in december van 2015 aan de Plenaire Vergadering voorgelegd, waar ze zijn aangenomen. Sommige besproken onderwerpen bleken relevant, maar in dit stadium nog niet te leiden tot consensus in de Expert Group.

Meer informatie over de "best practises guidelines", de uitgangspunten, doeleinden en actuele ontwikkelingen van het WA, alsook de teksten van de openbare documenten, is te vinden op de website www.wassenaar.org.

9. Exportcontrole en dual-use goederen

In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de beleidsuitgangspunten en de belangrijkste ontwikkelingen in de relevante exportcontroleregimes en in de EU Raadswerkgroep voor dual-use goederen.

Raadswerkgroep dual-use

De Europese Commissie zal naar verwachting in het najaar van 2016 voorstellen doen voor aanpassing van de dual-use verordening. Het jaar 2015 stond in het teken van de voorbereiding hiervan. Er vond een publieksconsultatie plaats, het Zweedse instituut SIPRI en het Nederlandse Ecorys verzamelden feitenmateriaal en eind 2015 vond een forum plaats met stakeholders, voorgezeten door de Commissie en het Luxemburgse voorzitterschap. De uitkomsten worden op de site van DG Trade van de Commissie beschreven¹⁵. Op 24 december 2015 werd de nieuwe goederenbijlage van de dual-use verordening gepubliceerd in het publicatieblad van de Unie¹⁶. De afzonderlijke exportcontroleregimes zijn verantwoordelijk voor het onderhouden van de eigen goederenlijsten, de Europese Commissie consolideert deze tot bijlage I bij de verordening. Nederland heeft ten slotte ook in 2015 aandacht gevraagd voor verdere harmonisatie van het exportcontrolebeleid teneinde een gelijk speelveld te bereiken en pleit voor betere controle op surveillancetechnologie die kan worden gebruikt voor het schenden van mensenrechten.

Nuclear Suppliers Group (NSG)

Tijdens de plenaire vergadering in Bariloche (Argentinië) in juni 2015, heeft de NSG, het regime dat zich inzet tegen de verspreiding van kernwapens, onder andere gesproken over de verwachte lidmaatschapsaanvraag van India en de nucleaire samenwerking tussen China en Pakistan. De Amerikaanse delegatie gaf aan tijdens de plenaire sessie van de NSG in 2016 een beslissing te verwachten omtrent het lidmaatschap van India. Nederland heeft kenbaar gemaakt graag Indiaas *commitment* aan de beginselen van non-proliferatie te zien. Dit werd goed ontvangen. Veel leden, o.a. de EU en de VS, hadden vragen over de samenwerking tussen China en Pakistan op nucleair gebied. De Chinese delegatie gaf aan met de samenwerking binnen het verdrag van de Chinese toetreding tot de NSG te blijven.

¹⁵ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/october/tradoc_152858.pdf

¹⁶ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/january/tradoc_154129.2015-2420.pdf

India heeft in mei 2016 een lidmaatschapsaanvraag ingediend voor de NSG en hoopte tijdens de jaarlijkse plenaire vergadering in Seoul in juni toegelaten te worden. Een aantal leden wil echter eerst een interne discussie voeren over de toetredingseisen voor non-NPV landen.

In navolging van de plenaire vergadering uit 2014 is verder gesproken over *Adherence*. *Adherence* betekent dat een niet-lid de richtlijnen van de NSG eenzijdig toepast. Aan zo'n eenzijdige beslissing kan een land geen rechten ontlenen – daarvoor zijn afspraken met de NSG nodig – maar de NSG erkent wel dat "*adherents*" informatie nodig hebben om de NSG-richtlijnen goed te kunnen blijven toepassen, bijvoorbeeld over herziening van controlelijsten. Verschillende vormen van "*outreach*" zijn hiertoe bruikbaar, zoals briefings van *adherents* na belangrijke NSG-bijeenkomsten of individuele gesprekken met de voorzitter of de trojka (vorige, huidige en toekomstige voorzitter). Alle leden zien het als belangrijk om potentiële *supplier states* te stimuleren zich *adherent* te verklaren. Veel leden zijn echter terughoudend met het stimuleren van *adherence* door middel van verlening van speciale rechten, omdat *adherence* geen onderscheid maakt tussen intentie en *compliance*.

Voorts heeft de NSG gediscussieerd over het concept *de minimis* (kleine hoeveelheden materialen waarover de NSG zich geen zorgen zou hoeven maken), en een tabel opgesteld van verschillende materialen die in kleine hoeveelheden niet gebruikt kunnen worden voor het vervaardigen van kernwapens. Op Nederlands aandringen is bevestigd dat deze tabel uitsluitend bedoeld is voor beslissingen over vergunningen en niet voor het aanpassen van de controlelijsten.

Tot slot is het formaliseren van aanpassingen aan de dual-use guidelines, voorgesteld door de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Japan, uitgesteld tot 2016, net als de beslissing over het paper van het Verenigd Koninkrijk over Government Assurances.

Australia Group (AG)

De Australië Groep, het regime dat zich inzet tegen de verspreiding van chemische en biologische wapens, kwam in 2015 bijeen in Perth (Australië) vanwege het 30-jarige bestaan van het exportcontroleregime. In 2015 is als onderdeel van het outreachprogramma een dialoog gestart met zes niet-leden om *best practices* betreffende exportcontrole uit te wisselen. Deze dialoog vond voor het eerst plaats tegelijk met de plenaire vergadering, om niet-leden in direct contact te brengen met de groep. Kazachstan heeft als eerste niet-lid officieel de richtlijnen van de Australië Groep geïmplementeerd. Andere landen die geen lid zijn, worden opgeroepen om ook de exportcontrolelijsten van de AG te implementeren en schriftelijk hun *commitment* te bevestigen. De focus van het outreachprogramma ligt voorts op het versterken van het catch-allinstrument en op internationale samenwerking met de industrie en de academische wereld. De landen zullen informatie daaromtrent onderling uitwisselen en niet-leden wijzen op het belang hiervan. Daarnaast herziert het regime elk jaar de controlelijsten en informeert het zich ten aanzien van nieuwe technologieën. De leden hebben afgesproken hun inspanningen met betrekking tot niet-tastbare overdracht van technologie te versterken. In de slotverklaring van de plenaire vergadering heeft de Australië Groep het belang van uitbanning van chemische wapens onderstreept, mede naar aanleiding

van de aanvallen met deze wapens op burgers in Syrië. De AG roept Syrië op tot volledige naleving van de relevante VN-Veiligheidsraadresoluties. Tegelijkertijd spreekt de Australië Groep zijn zorgen uit over de activiteiten die momenteel in het Midden-Oosten en in Noord-Korea plaatsvinden. In haar toespraak tot de plenaire vergadering benadrukte de Australische minister van Buitenlandse Zaken de belangrijke rol van de Australië Groep in het tegengaan van de verspreiding van chemische wapens.

Missile Technology Control Regime (MTCR)

Het MTCR bestrijdt de verspreiding van overbrengingsmiddelen voor massavernietigingswapens, zoals ballistische raketten, onbemande vliegtuigen en kruisraketten. Aangesloten landen voeren een gezamenlijke beleidslijn en hanteren een gezamenlijk overeengekomen controlelijst met goederen die onder exportcontrole zijn gesteld. Deze lijst wordt regelmatig herzien, de laatste keer in maart 2016. Nederland en Luxemburg namen in oktober 2015 gezamenlijk het voorzitterschap over van Noorwegen tijdens de plenaire vergadering in Rotterdam. Eén van de speerpunten van het gezamenlijke MTCR-voorzitterschap, geleid door ambassadeur Piet de Klerk, was het vergroten van de effectiviteit van het regime. Naast initiatieven op beleidsgebied is ook een aanzet gegeven voor het moderniseren van de publieke website van het MTCR (www.mtcr.info). Onder het Nederlands-Luxemburgse voorzitterschap zijn daarnaast verschillende niet-MTCR partners bezocht, vooral met het oog op verwerven van sympathie voor, en een beter begrip van het MTCR. Tijdens deze bezoeken kwamen ook recente ontwikkelingen met betrekking tot het MTCR en de exportcontrolesystemen van de te bezoeken landen aan bod. Exportcontrole-autoriteiten van een aantal niet-partnerlanden werden begin 2016 in Luxemburg in een afzonderlijke bijeenkomst geïnformeerd over recente lijstwijzigingen.

Op 27 juni 2016 is de toetreding van India tot het MTCR geformaliseerd. India is nu de 35e Partner van het Regime en vanaf dit moment gerechtigd deel te nemen aan alle vergaderingen en andere activiteiten van het Regime, zoals outreach-missies.

Onderwerpen die in ieder exportcontroleregime (de NSG, de AG en de MTCR), aan de orde zijn geweest zijn *brokering* (tussenhandel) en *transit* (doorvoer). Mede op basis van resolutie 1540 van de VN-Veiligheidsraad moeten landen over effectieve exportcontrole beschikken, waaronder controle op doorvoer en tussenhandel. Via de aanpassing van de Dual-Use Verordening in 2009 hebben de Europese lidstaten deze verplichtingen al geïmplementeerd. Daarnaast wordt in de verschillende regimes ook gesproken over de mogelijke toetreding van nieuwe leden en over unilaterale naleving van richtsnoeren en goederenlijsten door niet-partnerlanden.

10. Wapenbeheersing

Op het gebied van wapenbeheersing spelen diverse onderwerpen die relevant zijn voor het wapenexportbeleid.

Clustermunitie

Nederland heeft op 23 februari 2011 het Verdrag inzake Clustermunitie geratificeerd, waarmee het op 1 augustus 2011 voor ons land in werking is getreden. Per juni 2016 zijn 100 staten partij bij het Verdrag en hebben 19 andere landen het Verdrag getekend maar nog niet geratificeerd. Sinds 1 januari 2013 geldt in Nederland bovendien een verbod op directe investeringen door financiële instellingen in clustermunitie.¹⁷

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (SGVN) en de president van het Internationale Rode Kruis hebben het verdrag omschreven als een nieuwe standaard in het humanitair oorlogsrecht. Het Nederlandse kabinet sluit zich hierbij aan en zet zich actief in voor het Verdrag. Zo is Nederland in 2016 voorzitter van de *Meeting of States Parties*, die van 5 tot en met 7 september 2016 in Genève zal plaatsvinden. In die rol probeert Nederland andere landen te betrekken bij het Verdrag en draagt het bij aan het versterken van de norm van niet-gebruik van clustermunitie. Dit doet Nederland onder meer in de geëigende multilaterale fora, zoals tijdens de Algemene Vergadering van de VN. Tevens heeft Nederland tijdens bijeenkomsten van het Clustermunitieverdrag gebruik van clustermunitie in Syrië veroordeeld, en aandacht gevraagd voor berichten over (mogelijk) gebruik van clustermunitie in Libië, Oekraïne, Sudan en Jemen.

Landmijnen

In juni 2014 vond in Maputo, Mozambique, de derde Toetsingsconferentie van het anti-personeelsmijnenverdrag (Ottawaverdrag) plaats. Nederland was nauw betrokken bij deze review conference als *Friend of the Chair* van voorzitter Mozambique. Nederland is tijdens de conferentie een belangrijke onderhandelaar geweest in de afspraak dat alle Verdragspartijen in 2025 aan hun verplichtingen onder het verdrag voldoen.

Tijdens de Toetsingsconferentie is een commissie *cooperative compliance* in het leven geroepen waar Nederland samen met Algerije, Canada en Chili deel van uitmaakt. Doel van deze commissie is om samen met de landen die zich niet aan het verdrag houden, concrete stappen te bespreken om hun naleving te verbeteren. Nederland is momenteel actief in de commissie *on the enhancement of cooperation and assistance*. Samen met Zwitserland, Mexico en Uganda wordt bekeken hoe de samenwerking met landen kan worden verbeterd met het oog op verwezenlijking van de implementatie doelstellingen voor 2025.

In 2015 besteedde Nederland, evenals in eerdere jaren, ongeveer € 15 miljoen aan ontmijningsprojecten wereldwijd via financiering van humanitaire ontmijnings-NGO's en UNMAS, en was daarmee een van de grootste donoren op dit gebied.

Kleine en lichte wapens (SALW)

Nederland zet zich blijvend in om de ongecontroleerde verspreiding van kleine en lichte wapens en daaraan gerelateerde munitie tegen te gaan. De Nederlandse inzet heeft ten doel om het aantal

¹⁷ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2012/03/21/kamerbrief-over-uitwerking-van-het-verbod-op-directe-investeringen-in-clustermunitie.html>

slachtoffers van gewapend geweld, gewapende conflicten en criminaliteit te verminderen. Daarmee draagt het bij aan veiligheid en stabiliteit, als voorwaarde voor duurzame ontwikkeling en het bereiken van de doelstellingen op het gebied van armoedebestrijding.

De aanpak van de kleine wapens-problematiek is een belangrijk onderwerp binnen het wapenbeheersingsterrein. De afgelopen jaren hebben voornamelijk in het teken gestaan van enerzijds ontwikkelingen op het multilaterale vlak, en anderzijds het inbedden van de kleine wapens-problematiek in bredere veiligheidsprogramma's waarbij de veiligheid van burgers centraal staat.

Er zijn tal van internationale en regionale afspraken uit de multilaterale inspanningen voortgekomen, zoals het overkoepelende "VN-Actieprogramma voor kleine wapens" (2001), en de *Geneva Declaration on Armed Violence and Development* (2006). Nederland heeft ook in 2015 een actieve rol gespeeld om deze afspraken verder uit te werken en te concretiseren. Hierbij is nauw samengewerkt met (lokale) NGO's en onderzoeksorganisaties in bijvoorbeeld Libië, Midden-Amerika en Somalië.

- ***VN-Actieprogramma***

Op grond van het VN-Actieprogramma zijn staten gehouden om zich op nationaal, regionaal en internationaal niveau actief in te zetten op het gebied van kleine wapens. Hieronder vallen onder meer de ontwikkeling en implementatie van wapenwetgeving, de vernietiging en veilige opslag van (overtollige) wapens en munitie, een verbeterde samenwerking tussen staten – o.a. bij het identificeren en traceren van illegale wapens – en het assisteren en ondersteunen van landen en regio's die over onvoldoende capaciteit beschikken om de maatregelen zoals genoemd in het VN-Actieprogramma te implementeren.

Nederland steunt ook het United Nations Trust Facility Supporting Cooperation on Arms Regulation (UNSCAR). Dit fonds ondersteunt landen in het ondertekenen, ratificeren en op termijn implementeren van het Wapenhandelsverdrag, het uitvoeren van het VN-Actieprogramma, en het identificeren en versterken van de synergie tussen deze twee instrumenten.

- ***EU Kleine Wapens***

De lidstaten van de EU rapporteren jaarlijks over nationale activiteiten ter uitvoering van het Gemeenschappelijk Optreden 2002/589/GBVB inzake de bijdrage van de Europese Unie aan de bestrijding van de destabiliserende accumulatie en verspreiding van handvuurwapens en lichte wapens. De nationale verslagen en de EU- activiteiten worden samengevoegd in een jaarlijks gezamenlijk rapport waaraan Nederland ieder jaar bijdraagt. Nederland draagt het belang van Europese samenwerking bij het tegengaan van de ongecontroleerde verspreiding van kleine en lichte wapens uit in de aanloop naar de tweejaarlijkse bijeenkomsten van staten van het VN-Actieprogramma.

- ***OVSE Kleine wapens***

Nederland ondersteunt de aanpak van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) om verspreiding en accumulatie van illegale kleine en lichte wapens tegen te gaan. Nederland heeft zich gecommitteerd informatie uit te wisselen over kleine en lichte wapens via het Actieprogramma FSC.DEC/2/10.¹⁸

VN-wapenhandelsverdrag

In maart 2013 vond de finale diplomatieke conferentie over een wapenhandelsverdrag (Arms Trade Treaty, ATT) plaats in New York, na een voorbereidend proces dat in 2006 was begonnen. Essentieel is dat het Verdrag de Statenpartijen verplicht een wapenexportcontrolesysteem te introduceren. Deze exportcontrole op conventionele wapens zal moeten leiden tot verantwoorde nationale beslissingen wereldwijd omtrent uitvoer van militaire goederen die onder de reikwijdte van het verdrag vallen. De toetsingscriteria uit het ATT komen overeen met een aantal van de criteria zoals die reeds gelden onder het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport: internationale embargo's, geen medewerking aan schendingen van het internationaal oorlogsrecht, mensenrechtencriterium, omleidingsrisico.

Nederland heeft tijdens de onderhandelingen een actieve rol gespeeld, onder meer als voorzitter van één van de twee sub-comités waarin de concept-verdragstekst werd opgesteld. Ook heeft veelvuldig contact plaatsgevonden met NGO's en het Nederlandse bedrijfsleven over de inzet van Nederland tijdens deze onderhandelingen. Zie voor meer informatie de Kamerbrief over het VN-wapenhandelsverdrag¹⁹.

Het verdrag is op 2 april 2013 aangenomen door de Algemene Vergadering van de VN en opengesteld voor ondertekening op 3 juni 2013, toen Nederland samen met 66 andere VN-lidstaten dit belangrijke verdrag heeft getekend. Op 25 september 2014 waren de 50 vereiste ratificaties bereikt, waardoor drie maanden daarna, op 24 december 2014, het Verdrag in werking trad. Aangezien de Eerste Kamer op 9 december 2014 instemde met het Verdrag, en Nederland het instrument van ratificatie vóór 24 december 2014 indiende, behoorde Nederland tot de eerste groep landen waarvoor het Verdrag in werking trad. Op 31 mei 2016 hadden 130 landen het ATT ondertekend, waarvan 83 landen het ook geratificeerd hadden.

Nederland heeft actief bijgedragen aan de eerste *Conference of States Parties* op 24-27 augustus 2015 in Cancun (Mexico) en de eerste *extra ordinary Conference of States Parties* op 29 februari en 1 maart 2016 in Genève (Zwitserland).

Op 11 december 2015 heeft Nederland zijn initiële ATT-rapportage ingediend en op 27 mei 2016 de eerste jaarlijkse ATT-rapportage over in- en uitvoer in 2015. Nederland heeft beide rapportages via de ATT-website publiek toegankelijk gemaakt²⁰.

¹⁸ <http://www.osce.org/fsc/68450>

¹⁹ Kamerstuk 22 054, nr. 220, vergaderjaar 2012-2013

²⁰ <http://thearmstradetreaty.org/index.php/en/resources/reporting>

Tot slot heeft Nederland financieel bijgedragen aan het ATT-Baseline Assessment Project²¹ en de ATT monitor²².

Openheid in bewapening en het VN-Wapenregister

Het VN-Wapenregister, in 1991 mede op initiatief van Nederland in het leven geroepen, geeft op jaarbasis informatie over het land van uitvoer van militaire goederen (het eventuele land van doorvoer) en het land van invoer, alsmede de omvang van de goederenstromen verdeeld over de categorieën: I. gevechtstanks, II. pantsergevechtsvoertuigen, III. zware artilleriesystemen, IV. gevechtsvliegtuigen, V. gevechtshelikopters, VI. oorlogsschepen, VII. raketten en raketwerpers.

Sinds de instelling van het Register hebben meer dan 170 landen, waaronder Nederland, op enig moment aan het Register gerapporteerd, waaronder alle belangrijke wapenproducerende, importerende en exporterende landen. Het streven blijft om universele, consistente deelname te bereiken. Het VN-Wapenregister is een instrument dat transparantie bevordert, en daarmee het ontstaan van excessieve voorraden van conventionele wapens tegengaat.

Het *United Nations Office for Disarmament Affairs* (UNODA) is verantwoordelijk voor het compileren van de data die door staten worden aangeleverd. In 2015 ontving UNODA 46 nationale rapportages. Dat is 1 meer dan in 2014. De effectiviteit van het Register valt of staat met wereldwijde participatie. Daarom vindt Nederland het van groot belang dat landen hun opgave indienen – ook al is dat een 'nil report' op het moment dat er in het bewuste jaar geen sprake was van im- of export in één van de categorieën.

VN-transparantie in wet- en regelgeving

Sinds 2002 diende Nederland jaarlijks de AVVN-resolutie *National legislation on transfer of arms, military equipment and dual-use technology* in en sinds 2005 gebeurt dat om het jaar. In deze resolutie worden VN-lidstaten opgeroepen om informatie betreffende hun nationale wetgeving op het gebied van wapenexport uit te wisselen.

In het kader van deze resolutie is een elektronische VN-database in het leven geroepen. Hier kunnen de uitgewisselde wetteksten en overige informatie in worden opgenomen en zijn deze gemakkelijk te raadplegen. Inmiddels bevat deze database bijdragen van 65 landen, waaronder Nederland. Met de inwerkingtreding van het ATT is de UNODA-database in eerste instantie complementair aan het Verdrag. Naarmate meer landen Statenpartij worden bij het ATT zal het belang van de UNODA-database relatief afnemen.

²¹ <http://www.armstrade.info/>

²² <http://controlarms.org/en/att-monitor-report/>

Bijlage 1:
Overzichten van de waarde van de in het jaar 2015 afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen per categorie goederen en per land van eindbestemming.

Methodologie

De hierna gemelde waarden zijn gebaseerd op de waarde van de vergunningen voor definitieve uitvoer van militaire goederen, die zijn afgegeven in de periode waarover verslag wordt uitgebracht. De vergunningwaarde geeft de maximum exportwaarde aan, die op het moment van publicatie evenwel niet hoeft te corresponderen met de daadwerkelijk gerealiseerde exporten. Vergunningen voor tijdelijke uitvoer zijn in de rapportage buiten beschouwing gelaten, omdat aan deze vergunningen een verplichting tot wederinvoer is gekoppeld. Hierbij gaat het vooral om zendingen voor demonstratie- of tentoonstellingsdoeleinden. Vergunningen voor proef- of monsterzendingen worden overigens wel opgenomen in de rapportage, omdat vanwege de aard van deze exporten geen verplichting tot wederinvoer wordt opgelegd. Vergunningen voor goederen die na reparatie in Nederland retour worden gezonden, worden evenmin in de rapportage opgenomen. Het moet dan echter wel gaan om eerder vanuit Nederland geleverde goederen, waarvan de waarde bijgevolg in een eerdere rapportage is opgenomen. Opname van deze zogenoemde 'retour-na-reparatie' vergunningen zou immers tot dubbelrekening leiden. Om dezelfde reden komen vergunningen waarvan de looptijd wordt verlengd niet terug in de rapportage. Hetzelfde geldt ten slotte voor vergunningen die worden vervangen in verband met, bijvoorbeeld, een adreswijziging van de ontvanger. Indien een verlengings- of vervangingsvergunning met een hogere waarde dan de oorspronkelijke vergunning wordt afgegeven, wordt die meerwaarde uiteraard wél gerapporteerd.

Bij de indeling van de vergunningwaarde voor individuele transacties in het overzicht van de waarde per categorie militaire goederen moesten in veel gevallen bijgeleverde reservedelen en installatiekosten als onderdeel van de waarde van complete systemen genoteerd worden. De waarde van vergunningen voor een eerste levering van een systeem wordt vaak gebaseerd op de contractwaarde, waarin ook zaken als installatie en levering van een aantal reservedelen kunnen zijn meegenomen. De waarde van vergunningen voor naleverantie van onderdelen is opgenomen in de categorieën A10 of B10. Ten slotte moest er ten behoeve van het overzicht van de waarde van de afgegeven vergunningen per categorie militaire goederen een keuze worden gemaakt met betrekking tot de indeling van subsystemen. Daarbij is geopteerd voor een uitsplitsing op basis van de vraag in hoeverre een subsysteem als onafhankelijk of multifunctioneel systeem te beschouwen is. Dit is met name van belang voor de indeling van vergunningen voor de uitvoer van militaire elektronica. Indien een dergelijk product slechts een maritieme toepassing kent, zijn de betrokken subsystemen en de onderdelen daarvoor ingedeeld in de categorie A10, als onderdelen voor de categorie A6 'oorlogsschepen'. Indien een dergelijk product niet evident aan een van de eerste zeven subcategorieën van de hoofdcategorie A is gekoppeld, zal het zijn ingedeeld in subcategorie B4 of B10.

2015 (1^e helft)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het eerste halfjaar van 2015
per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2015 (1) waarde in mln euro's
1. Tanks	-
2. Pantservoertuigen	-
3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	-
4. Gevechtsvliegtuigen	-
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleideraketten	-
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,30
9. Munitie en explosieven	37,10
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	324,11
Totaal Cat. A	361,51

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2015 (1) waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	6,71
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	10,68
3. Overige militaire vaartuigen	0,08
4. Militaire elektronica	18,84
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	2,64
7. Producten voor bepantsering en bescherming	4,41
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	4,84
9. Militaire technologie en programmatuur	9,42
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	19,55
Totaal Cat. B	77,17
Totaal Cat. A + B	438,68

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het eerste halfjaar van 2015
per land van bestemming

2015 (1^e helft) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Argentinië	0,29	A10	-	-	0,29
Australië	-	-	0,03	B7	0,03
BES eilanden	0,01	A8, A9	-	-	0,01
Brazilië	0,59	A10	-	-	0,59
Brunei Darussalam	0,25	A10	-	-	0,25
Canada	0,07	A10	-	-	0,07
Chili	0,48	A10	-	-	0,48
Curaçao	0,04	A8, A9	-	-	0,04
Denemarken	0,03	A8	0,06	B4, B10	0,09
Duitsland	39,74	A8, A9, A10	12,90	B4, B6, B7, B9, B10	52,64
Egypte	0,25	A10	0,09	B9, B10	0,34
Estland	1,76	A10	-	-	1,76
Finland	0,16	A10	0,20	B6	0,36
Frankrijk	3,53	A8, A9, A10	4,82	B4, B9, B10	8,35
Griekenland	0,01	A10	-	-	0,01
Hongarije	-	-	0,09	B3, B4	0,09
India	-	-	0,53	B9, B10	0,53
Indonesië	0,94	A10	-	-	0,94

Israël	4,23	A8, A10	-	-	4,23
Japan	0,12	A10	-	-	0,12
Jordanië	-	-	4,77	B1	4,77
Litouwen	-	-	1,95	B1	1,95
Maleisië	0,13	A10	-	-	0,13
Nieuw-Zeeland	-	-	15,14	B4	15,14
Noorwegen	1,33	A8, A9, A10	0,08	B4, B7, B10	1,41
Oman	2,00	A10	5,00	B4, B8, B10	7,00
Pakistan	-	-	0,40	B10	0,40
Peru	-	-	10,68	B2	10,68
Polen	0,03	A8, A9	0,06	B7, B10	0,09
Qatar	0,80	A10	-	-	0,80
Saoedi Arabië	0,44	A10	0,97	B9, B10	1,41
Singapore	7,94	A10	0,33	B4, B7, B8, B10	8,27
Spanje	0,03	A8, A9, A10	0,09	B9	0,12
Taiwan	18,79	A10	-	-	18,79
Thailand	0,90	A9, A10	0,11	B10	1,01
Tsjechië	0,07	A8, A9, A10	-	-	0,07
Turkije	1,07	A8, A10	3,15	B4, B7, B9, B10	4,22
USA	121,86	A8, A9, A10	3,86	B4, B9, B10	125,72
VAE	-	-	1,64	B10	1,64
Ver. Koninkrijk	1,85	A8, A9, A10	0,12	B10	1,97

Zuid-Afrika	0,26	A8, A9, A10	-	B7	0,26
Zuid Korea	0,55	A10	1,20	B9, B10	1,75
Zweden	0,60	A8, A10	0,27	B9, B10	0,87
Zwitserland	0,35	A8, A10	0,05	B10	0,40
EU/NATO+⁴	150,00	A9, A10	8,85	B4, B9, B10	158,85
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Bulgarije, Italië, Malta, Portugal, Slovenië, Slowakije en Turkmenistan	0,01	A8, A10	-	B9	0,01
Totaal	361,51		77,17		438,68

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van het eerste halfjaar van 2015

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

² De subcategorie A10 (onderdelen en componenten voor "wapens en munitie"), betreft zoals meestal vooral leveranties van onderdelen van gevechtsvliegtuigen en gevechtshelikopters aan de fabrikanten van zulke systemen in de Verenigde Staten en leveranties van onderdelen van tanks en andere militaire gevechtsvoertuigen aan de Duitse fabrikant van zulke systemen.

³ De subcategorie B10 onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" bestaat ook in deze verslagperiode uit een veelheid van kleinere leveranties van delen van militaire elektronica en delen van militaire vlieg- en voertuigen.

⁴ De post "EU/NAVO+" heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere EU-lidstaten, NAVO-partners (excl. Turkije) of Australië, Nieuw-Zeeland, Japan of Zwitserland als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toeleverantie van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers.

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

2015 (2^e helft)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het tweede halfjaar van 2015
per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2015(2) waarde in mln euro's
1. Tanks	37,00
2. Pantservoertuigen	41,40
3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	2,47
4. Gevechtsvliegtuigen	0,04
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleide raketten	4,75
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,27
9. Munitie en explosieven	0,46
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	227,10
Totaal Cat. A	313,49

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2015 (2) waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	-
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	-
3. Overige militaire vaartuigen	0,25
4. Militaire elektronica	9,01
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	0,61
7. Producten voor bepantsering en bescherming	0,22
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	1,95
9. Militaire technologie en programmatuur	40,37
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	8,43
Totaal Cat. B	60,84
Totaal Cat. A + B	374,33

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het tweede halfjaar van 2015 per land van bestemming

2015 (2^e helft) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Algerije	1,00	A10	2,27	B4	3,27
Australië	-	-	0,69	B10	0,69
Bangladesh	0,03	A10	-	-	0,03
BES eilanden	0,04	A8, A9	0,02	B7	0,06
Canada	1,36	A10	0,30	B3, B4	1,66
Chili	-	-	0,06	B4	0,06
Denemarken	0,04	A8, A9, A10	0,18	B4, B10	0,22
Duitsland	10,17	A2,A8,A9,A10	1,25	B6,B7,B8,B10	11,42
Egypte	34,00	A10	0,05	B9	34,05
Estland	36,96	A2, A10	-	-	36,96
Filipijnen	0,31	A2	-	-	0,31
Finland	37,17	A1, A10	0,05	B4	37,22
Frankrijk	0,29	A8, A9, A10	1,53	B10	1,82
Ierland	-	-	0,03	B10	0,03
India	2,60	A10	0,98	B6, B9, B10	3,58
Indonesië	0,02	A10	-	-	0,02
Israël	0,99	A4, A10	0,28	B4, B7, B10	1,27
Italië	2,47	A8, A10	-	-	2,47

Japan	31,10	A10	-	-	31,10
Jordanië	4,82	A2, A7	0,02	B7	4,84
Kazachstan	-	-	0,02	B7	0,02
Libanon	-	-	0,10	B9	0,10
Maleisië	-	-	1,23	B4, B9, B10	1,23
Noorwegen	5,46	A3, A10	2,17	B4, B8, B10	7,63
Oman	0,94	A10	1,55	B4, B10	2,49
Pakistan	0,38	A10	0,09	B9, B10	0,47
Peru	0,75	A10	-	-	0,75
Polen	3,81	A8, A9, A10	-	-	3,81
Qatar	-	-	0,08	B8	0,08
Singapore	-	-	0,31	B10	0,31
Spanje	0,44	A4, A10	-	-	0,44
Taiwan	0,87	A10	17,00	B9	17,87
Thailand	7,74	A10	0,08	B4	7,82
Tsjechië	0,05	A8, A9, A10	-	-	0,05
Turkije	1,33	A10	0,10	B4, B9	1,43
USA	15,43	A2,A8,A9,A10	2,97	B4, B9, B10	18,40
Venezuela	3,04	A10	17,61	B9, B10	20,65
VAE	70,37	A10	-	-	70,37
Ver. Koninkrijk	1,08	A8, A9, A10	0,66	B8, B9, B10	1,74
Vietnam	-	-	3,60	B9	3,60

Zuid-Afrika	0,93	A8, A10	0,09	B7, B10	1,02
Zuid-Korea	6,00	A10	0,86	B10	6,86
Zweden	0,40	A8, A9, A10	0,28	B9, B10	0,68
Zwitserland	0,49	A8, A10	0,29	B7, B9, B10	0,78
EU/NATO+⁴	30,60	A10	4,04	B4, B7	34,64
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Gabon, Hongarije, Litouwen, Oostenrijk, Roemenië, Slovenië, Slowakije	0,01	A8, A10	-	-	0,01
Totaal	313,49		60,84		374,33

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van het tweede halfjaar van 2015

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

² De subcategorie A10 (onderdelen en componenten voor "wapens en munitie"), betreft zoals meestal vooral leveranties van onderdelen van gevechtsvliegtuigen en gevechtshelikopters aan de fabrikanten van zulke systemen in de Verenigde Staten en leveranties van onderdelen van tanks en andere militaire gevechtsvoertuigen aan de Duitse fabrikant van zulke systemen. In het tweede halfjaar van 2015 viel in deze subcategorie echter ook een vergunning met een waarde van € 70 miljoen voor de levering van delen (componenten, modules) van in Roemenië te bouwen patrouillevaartuigen voor de V.A.E.

³ De subcategorie B10 onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" bestaat ook in deze verslagperiode uit een veelheid van kleinere leveranties van delen van militaire elektronica en delen van militaire vlieg- en voertuigen.

⁴ De post "EU/NAVO+" heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere EU-lidstaten, NAVO-partners (excl. Turkije) of Australië, Nieuw-Zeeland, Japan of Zwitserland als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toeleverantie van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers.

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

2015 (totaal)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in 2015
per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2015 waarde in mln euro's
1. Tanks	37,00
2. Pantservoertuigen	41,40
3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	2,47
4. Gevechtsvliegtuigen	0,04
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleide raketten	4,75
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,57
9. Munitie en explosieven	37,56
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	551,21
Totaal Cat. A	675,00

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2015 waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	6,71
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	10,68
3. Overige militaire vaartuigen	0,33
4. Militaire elektronica	27,85
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	3,25
7. Producten voor bepantsering en bescherming	4,63
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	6,79
9. Militaire technologie en programmatuur	49,79
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	27,98
Totaal Cat. B	138,01
Totaal Cat. A + B	813,01

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in 2015 per land van bestemming

2015 (totaal) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Algerije	1,00	A10	2,27	B4	3,27
Argentinië	0,29	A10	-	-	0,29
Australië	-	-	0,72	B7, B10	0,72
Bangladesh	0,03	A10	-	-	0,03
BES eilanden	0,05	A8, A9	0,02	B7	0,07
Brazilië	0,59	A10	-	-	0,59
Brunei Darussalam	0,25	A10	-	-	0,25
Canada	1,43	A10	0,30	B3, B4	1,73
Chili	0,48	A10	0,06	B4	0,54
Curaçao	0,04	A8, A9	-	-	0,04
Denemarken	0,07	A8, A9, A10	0,24	B4, B10	0,31
Duitsland	49,91	A2,A8,A9,A10	14,15	B4, B6, B7, B8, B9, B10	64,06
Egypte	34,25	A10	0,14	B9, B10	34,39
Estland	38,72	A2, A10	-	-	38,72
Filipijnen	0,31	A2	-	-	0,31
Finland	37,33	A1, A10	0,25	B4, B6	37,58
Frankrijk	3,82	A8, A9, A10	6,35	B4, B9, B10	10,17

Griekenland	0,01	A10	-	-	0,01
Hongarije	-	-	0,09	B3, B4	0,09
Ierland	-	-	0,03	B10	0,03
India	2,60	A10	1,51	B6, B9, B10	4,11
Indonesië	0,96	A10	-	-	0,96
Israël	5,22	A4 A8, A10	0,28	B4, B7, B10	5,50
Italië	2,47	A8, A10	-	-	2,47
Japan	31,22	A10	-	-	31,22
Jordanië	4,82	A2, A7	4,79	B1, B7	9,61
Kazachstan	-	-	0,02	B7	0,02
Libanon	-	-	0,10	B9	0,10
Litouwen	-	-	1,95	B1	1,95
Maleisië	0,13	A10	1,23	B4, B9, B10	1,36
Nieuw-Zeeland	-	-	15,14	B4	15,14
Noorwegen	6,79	A3,A8,A9,A10	2,25	B4, B8, B10	9,04
Oman	2,94	A10	6,55	B4, B10	9,49
Pakistan	0,38	A10	0,49	B9, B10	0,87
Peru	0,75	A10	10,68	B2	11,43
Polen	3,84	A8, A9, A10	0,06	B7, B10	3,90
Qatar	0,80	A10	0,08	B8	0,88
Saoedi-Arabië	0,44	A10	0,97	B9, B10	1,41
Singapore	7,94	A10	0,64	B4,B7,B9,B10	8,58

Spanje	0,47	A4,A8,A9,A10	0,09	B9	0,56
Taiwan	19,66	A10	17,00	B9	36,66
Thailand	8,64	A9, A10	0,19	B4, B10	8,83
Tsjechië	0,12	A8, A9, A10	-	-	0,12
Turkije	2,40	A8, A10	3,25	B4,B7,B9,B10	5,65
USA	137,29	A2,A8,A9,A10	6,83	B4, B9, B10	144,12
Venezuela	3,04	A10	17,61	B9, B10	20,65
VAE	70,37	A10	1,64	B10	72,01
Ver. Koninkrijk	2,93	A8, A9, A10	0,78	B8, B9, B10	3,71
Vietnam	-	-	3,60	B9	3,60
Zuid-Afrika	1,19	A8, A9, A10	0,09	B7, B10	1,28
Zuid-Korea	6,55	A10	2,06	B9, B10	8,61
Zweden	1,00	A8, A9, A10	0,55	B9, B10	1,55
Zwitserland	0,84	A8, A10	0,34	B7, B9, B10	1,18
EU/NATO+⁴	180,60	A9, A10	12,62	B4,B7,B9,B10	193,22
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Bulgarije, Gabon, Malta, Oostenrijk, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Turkmenistan	0,02	A8, A10	-	-	0,02
Totaal	675,00		138,01		813,01

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van 2015

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

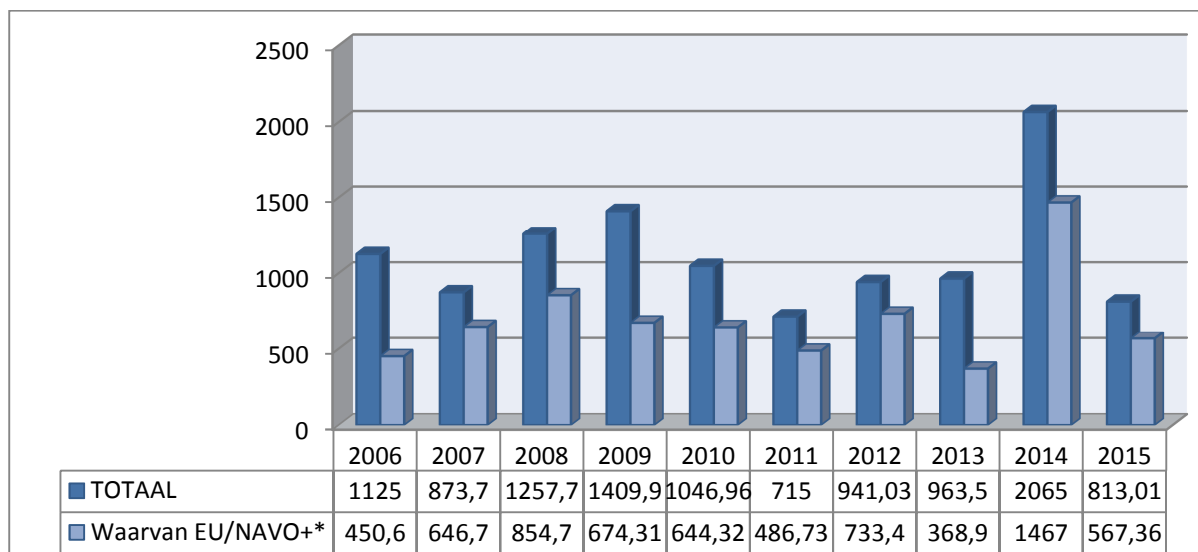
^{2, 3} Voor een toelichting over de belangrijkste leveranties die in het verslagjaar onder de categorieën A10 en B10 vielen, zij verwezen naar de verklarende voetnoten bij de tabellen over de 1e helft 2015 en de 2e helft 2015.

⁴ De post "EU/NAVO+" heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere EU-lidstaten, NAVO-partners (excl. Turkije) of Australië, Nieuw-Zeeland, Japan of Zwitserland als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toeleverantie van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers.

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

Bijlage 2: Ontwikkeling Nederlandse wapenexport 2006 - 2015

(waarde afgegeven vergunningen in miljoenen euro's)

* Vanaf de rapportage over 2015 wordt in de tabel met de waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen per land van bestemming in plaats van de verzamelpost 'overige NAVO' de verzamelpost 'EU/NAVO+' gehanteerd voor het weergeven van de waarde van globale vergunningen. Om die reden dient in dit staafdiagram de post 'Waarvan NAVO' vanaf 2015 gelezen te worden als 'Waarvan EU/NAVO+'. In 2015 waren de volgende 28 landen lid van de NAVO: Albanië, België, Bulgarije, Canada, Denemarken, Duitsland, Estland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Kroatië, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten van Amerika en IJsland. Additioneel zijn in de post vanaf 2015 dus ook de waarden voor Australië, Finland, Ierland, Japan, Nieuw-Zeeland, Zweden en Zwitserland opgenomen.

Bijlage 3: Overzicht van afgegeven vergunningen met een transactiewaarde groter dan € 2 miljoen voor dual use goederen met militair eindgebruik (2015)

Type materieel ¹	Waarde (mln euro) ²	Land van eindbestemming	Eindgebruiker
Beeldversterkerbuizen voor integratie in nachtzichtapparatuur	5,42	Chili	Ministerie van Defensie
Totale afgeronde waarde van betreffende vergunningen			€ 5,42 miljoen

Voetnoten bij bijlage 3:

1 Indien goederen voor tweërlei gebruik bedoeld zijn voor inzet door leger, politie of veiligheidsdiensten van het land van eindbestemming, wordt de aanvraag getoetst aan de 8 criteria van het EU Gemeenschappelijk standpunt inzake wapenexport.

2 Het vermelde bedrag representeert de waarde van de in 2015 afgegeven vergunningen. Daadwerkelijke levering van de goederen heeft niet in alle gevallen in 2015 plaatsgevonden. Verlengingen van vergunningen zijn hier niet opnieuw vermeld.

**Bijlage 4: Waarde van afgegeven vergunningen voor de doorvoer
van militaire goederen in 2015 ¹**
(in mln euro's)

land van bestemming	Cat.A	Specificatie	Cat.B	Specificatie	Totaal
Algerije	0,03	A9	2,18	B10	2,21
Belize	0,08	A9	-	-	0,08
Brazilië	0,05	A7	-	-	0,05
Colombia	-	-	0,46	B6	0,46
Curaçao	0,03	A8	-	-	0,03
Georgië	-	-	0,04	B6	0,04
Guyana	0,06	A8	-	-	0,06
Jordanië	0,23	A2, A9	-	-	0,23
Maleisië	0,42	A9	-	-	0,42
Mauritanië	0,84	A9	-	-	0,84
Nigeria	0,28	A10	-	-	0,28
Oman	0,67	A9	-	-	0,67
Paraguay	0,01	A9	-	-	0,01
Qatar	1,39	A9, A10	-	-	1,39
Saoedi-Arabië	-	-	7,33	B1	7,33
VAE	0,87	A8, A9, A10	-	-	0,87
Ver. Staten	0,35	A8, A9	-	-	0,35
Zuid-Afrika	0,26	A9	-	-	0,26
Totaal	5,57		10,01		15,58

¹ Voor doorvoer zonder overlading, waarbij bondgenoten (EU/NAVO+) betrokken zijn, geldt een meldplicht. Informatie over die meldingen wordt verstrekt op de website www.rijksoverheid.nl/exportcontrole. Meer informatie over de afgegeven doorvoervergunningen waarvan hier de waarde is vermeld, is ook op die website te vinden, zij het niet bij de doorvoermeldingen, maar bij de maandrapportages militaire goederen.

**Bijlage 5: Afgewezen vergunningaanvragen in 2015, genotificeerd
in het kader van het EU Gemeenschappelijk Standpunt (2008/944/GBVB)**

Datum afwijzing	Land van bestemming	Korte omschrijving	Ontvanger	Eind gebruiker	Reden voor weigering
12-02-2015	India	Lithium batterijen (voor artillerieproductie)	Machine Tool Prototype Factory (MPF)	Landmacht en Special Forces	Criterium 4
14-08-2015	Venezuela (doorvoer)	Delen munitie (slaghoedjes voor 9mm kogels)	Compania Anonima Venezolana de Industrias Militares (CAVIM)	Onbekend	Criteria 2, 3 en 7
01-09-2015	Thailand	Delen voor een M109 howitser crewtrainer en simulator	Signal Department c/o: CT Link att. Totsaporn	Landmacht	Criterium 4
03-09-2015	Verenigde Arabische Emiraten	Patroonbandenschakels voor 30mm munitie	ARCUS Company (Bulgarije) en SIPR Defense-Eurolinks (Frankrijk)	Landmacht	Criterium 4
03-09-2015	Verenigde Arabische Emiraten	Vliegtuigbanden voor F-16 gevechtsvliegtuigen	AMMROC, Abu Dhabi	Luchtmacht	Criterium 2
04-09-2015	Saoedi-Arabië	Vliegtuigbanden voor F-15 gevechtsvliegtuigen	Al Raha Group for Technical Services, Riyadh	Luchtmacht	Criterium 2
11-09-2015	Zuid-Afrika	Beeldversterkerbuizen voor verrekijkers met targeting system	ECM Technologies (Pty) Ltd. en Airbus DS Optronics (Pty) Ltd.	Onbekend	Criterium 7
15-09-2015	Saoedi-Arabië	Vliegtuigbanden voor F-15 gevechtsvliegtuigen	Al Raha Group for Technical Services, Riyadh	Luchtmacht	Criterium 2
18-09-2015	Oekraïne	Beeldversterkerbuizen voor nachtzichtkijkers (voor periscopen in gepantserde voertuigen)	UA.RP LLC	Ministeries van Defensie en Binnenlandse Zaken	Criteria 3, 4
27-10-2015	Verenigde Arabische Emiraten	Vliegtuigbanden voor F-16 gevechtsvliegtuigen	AMMROC, Abu Dhabi	Luchtmacht	Criterium 2
15-12-2015	Qatar	Delen voor PzH-2000 pantserhouwitsers	Kraus-Maffei Wegmann GmbH & co KG (Duitsland)	Qatar Armed Forces	Criterium 2
15-12-15	Qatar	Koelapparatuur voor PzH-2000 houwitsers	Kraus-Maffei Wegmann GmbH & co KG (Duitsland)	Qatar Armed Forces	Criterium 2
29-12-2015	Saoedi-Arabië (doorvoer)	Delen van raketten (tbv Cougar helikopters)	Chemring Countermeasures Ltd. (VK)	Luchtmacht	Criterium 2
30-12-2015	Verenigde Arabische Emiraten (doorvoer)	Batterijen voor Unmanned Aerial Vehicles (UAV's)	Progressive Technologies LLC	Presidentiële Garde	Criterium 2

Voetnoot bij bijlage 5:

¹ Indien goederen voor tweërlei gebruik bedoeld zijn voor leger, politie of veiligheidsdiensten van het beoogde land van eindbestemming, dan geldt voor afgewezen aanvragen dat Nederland deze ook in EU-verband notificeert.

**Bijlage 6: Overzicht van door de Staat aan buitenlandse partijen
verkocht overtollig defensiematerieel in 2015 ¹**

Type materieel	Aan/via²	Land van eindbestemming	Eindgebruiker
F-16 en C130 reservedelen	Amerikaanse Fieldtech	Indonesië	Ministerie van Defensie
F-16 landing gears	Fokker Landing Gear BV	Nederland	Fokker Landing Gear BV
AB-412 SAR helikopters	n.v.t.	Peru	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Britse Aviation Trading	Denemarken, VK, Noorwegen, Duitsland, Portugal en Frankrijk	Ministerie van Defensie
Mobile Combat Training Center	N.v.t.	Finland	Ministerie van Defensie
Diverse legervoertuigen	n.v.t.	Litouwen	Ministerie van Defensie
120mm oefenmunitie	Duitse Rheinmetal Waffe Munition	Duitsland	Duitse Rheinmetal Waffe Munition
Leopard reservedelen	ZF Services Nederland BV	Nederland	ZF Services Nederland BV
Lynx reservedelen (2 ^e contract)	Britse Aviation Trading	VK en Denemarken	Ministerie van Defensie
YPR voertuigen	Sabiex International S.A.	Filippijnen	Ministerie van Defensie
Aramid scherfwerend materiaal/stof	Duitse Teijin Aramid GmbH	Duitsland	Vernietiging
Leopard reservedelen	Gunter Langkopf Maschinenbau	Canada en Duitsland	Ministerie van Defensie
Diverse legervoertuigen (2 ^e contract)	n.v.t.	Litouwen	Ministerie van Defensie
Simulatie Diemaco's C8	Duitse Thales Electronic Systems GmbH	Duitsland	Thales Electronic Systems GmbH
120mm oorlogsmunitie	Duitse Rheinmetal Waffe Munition	Griekenland	Ministerie van Defensie
Patria reservedelen	N.v.t.	Estland	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen (3 ^e contract)	Britse Aviation Trading	VK en Denemarken	Ministerie van Defensie

Counter-IED unmanned aerial vehicle	Nederlandse Delft Dynamics BV	Nederland	Delft Dynamics BV
Leopard reservedelen	Spaanse Star Defence Logistics & Engineering	Canada	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen (4 ^e contract)	Britse Aviation Trading	VK en Denemarken	Ministerie van Defensie
9mm munitie	Britse Energy Containment Concepts	VK	Britse Energy Containment Concepts
VRT-voertuigen (jeeps)	N.v.t.	België	Ministerie van Defensie
YPR voertuigen en gerelateerd materieel/reservedelen	Ministerie van Buitenlandse Zaken	Jordanië	Ministerie van Defensie
F-16 reservedelen	Amerikaanse ILN Technologies INC	Indonesië	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	Denemarken	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	Portugal	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	VK	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	Duitsland	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	Spanje	Ministerie van Defensie
Lynx reservedelen	Nato Logistic Stock Exchange	België	Ministerie van Defensie
Totale waarde van de contracten			Ca € 20.5 miljoen

Voetnoten bij bijlage 6:

¹ Het vermelde bedrag is gebaseerd op de waarde van de in 2015 gesloten contracten. Daadwerkelijke levering van de goederen heeft niet in alle gevallen in 2015 plaatsgevonden.

² De verkoop van overtollig defensiematerieel vindt soms plaats aan de oorspronkelijke producent. Soms is verkoop van overtollig defensiematerieel ook mogelijk via een particulier bedrijf ten behoeve van een bij de verkoop reeds bekende en geacordeerde eindgebruiker, dan wel aan een particulier bedrijf voor eigen gebruik. Een andere mogelijkheid is nog verkoop aan een particulier bedrijf in een ander EU/NAVO+ land, waarbij de exacte eindbestemming en eindgebruiker van het materieel nog niet bekend zijn. In dat geval wordt via een Internationaal Importcertificaat vastgelegd dat eventuele (weder-)export onder de controle van het betreffende EU/NAVO+ land zal staan.

Bijlage 7: Overzicht van brieven aan de Tweede Kamer en beantwoorde schriftelijke vragen, betreffende het wapenexportbeleid en beleid aangaande dual-use goederen in 2015

Brieven aan de Tweede Kamer – wapenexportbeleid

04-12-2015, Kamerstuk **22054 nr. 266**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Reactie op verzoek van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking inzake de bevindingen van Amnesty International dat Nederlandse verzekeraars zouden investeren in wapenhandel

20-11-2015, Kamerstuk, **22054, nr. 265**, Wapenexportbeleid; Brief ministers ter aanbieding rapport 'Het Nederlandse wapenexportbeleid in 2014'

20-11-2015, **Bijlage bij kamerstuk 22054, nr. 265**, Het Nederlandse wapenexportbeleid in 2014

01-09-2015, Kamerstuk **22054 nr. 264**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Afgifte vergunning voor export militair materieel naar Oman

01-09-2015, Kamerstuk **22054, nr. 263**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Afgifte vergunning voor export militair materieel naar Egypte via Frankrijk

25-08-2015, Kamerstuk **22054, nr. 262**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Afgifte vergunning voor export van overtollig defensiematerieel naar Jordanië

25-06-2015, Kamerstuk **22054, nr. 261**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Afgifte vergunning voor export overtollig defensiematerieel naar Peru

04-03-2015, Kamerstuk **22054, nr. 260**, Wapenexportbeleid; Brief regering; Afgifte vergunning voor export overtollig defensiematerieel naar Jordanië

16-02-2015, Kamerstuk **22054, nr. 259**, Wapenexportbeleid; Verslag van een algemeen overleg; Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 11 december 2014, over Wapenexportbeleid

Brieven aan de Tweede Kamer – dual-use

25-08-2015, Kamerstuk, **34000 V, nr. 79**, Vaststelling begroting Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2015; Brief minister over deal E3+3 en Iran over nucleair programma

Beantwoorde schriftelijke vragen – wapenexportbeleid

05-11-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 496, Vragen van het lid van Dijk (SP) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Buitenlandse Zaken over wapenexport naar Egypte (ingezonden 16 oktober 2015).

15-10-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 292, Vragen van het lid van Dijk (SP) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Buitenlandse Zaken over wapenexport naar Egypte (ingezonden 4 september 2015).

22-09-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 79, Vragen van het lid Van Dijk (SP) over een rapport van Stop Wapenhandel over wapenleveranties van het Nederlandse bedrijf Thales aan Myanmar (ingezonden 10 juli 2015).

02-09-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 3296, Vragen van het lid Sjoerdsma (D66) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over het bericht dat militaire trucks zijn geleverd aan Sudan zonder export licentie en in weerwil van het EU wapenembargo (ingezonden 26 juni 2015).

02-09-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 3295, Vragen van het lid Knops (CDA) aan de Ministers van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en

Ontwikkelingssamenwerking over het bericht dat via een Nederlands handelsbedrijf afgedankte Duitse legertrucks terecht zijn gekomen bij het Sudanese leger (ingezonden 1 juli 2015).

14-07-2015, Kamervragen 2014-2015, nr. 2884, Vragen van het lid Grashoff (GroenLinks) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de berichten dat verzekeraars miljarden investeren en beleggen in controversiële wapenhandel (ingezonden 25 juni 2015).

16-06-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 2567, Vragen van het lid Van Bommel (SP) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over de inzet van clustermunities in Jemen (ingezonden 3 juni 2015).

02-06-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 2431, Vragen van de leden Sjoerdsma (D66) en Servaes (PvdA) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Buitenlandse Zaken over het bericht dat Engeland ruim vijf miljard pond heeft uitgegeven aan wapenexport naar landen die op de zwarte lijst staan wegens mensenrechtenschendingen (ingezonden 15 april 2015).

08-05-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 2202, Vragen van de leden Teeven en Vuijk (beiden VVD) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Economische Zaken over het artikel «Experts kritisch op wapenexportplan» (ingezonden 16 april 2015).

10-04-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 1903, Vragen van het lid Van Dijk (SP) aan de Ministers van Defensie en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de resultaten van de economische missie naar Abu Dhabi en wapenhandel met Saudi-Arabië (ingezonden 12 maart 2015).

12-02-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 1284, Vragen van het lid De Roon (PVV) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Buitenlandse Zaken over de stop op Duitse wapenexport naar Saoedi-Arabië (ingezonden 26 januari 2015).

Beantwoorde schriftelijke vragen – dual-use

23-12-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 965, Vragen van de leden Sjoerdsma, Hachchi en Van Veldhoven (allen D66) aan de Ministers van Buitenlandse Zaken, van Infrastructuur en Milieu en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de vergunning verleend aan Urenco voor de export van 1.000 ton verarmd uranium naar Rusland (ingezonden 9 december 2015).

14-10-2015, Kamerstuk 2015-2016, 34300 V, nr. 6, Vaststelling begroting Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2016; Lijst van vragen en antwoorden over de reactie op het verzoek van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken inzake de deal van de P3+3 en Iran over het nucleaire programma.

24-09-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 92, Vragen van het lid Sjoerdsma (D66) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Veiligheid en Justitie over het farmaceutische bedrijf Mylan dat zich in Nederland heeft gevestigd en mogelijk doodstraf-medicatie levert aan Amerikaanse gevangenen (ingezonden 31 augustus 2015).

17-09-2015, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 6, Vragen van het lid TenBroeke (VVD) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over het bericht dat Syrië nog steeds over chemische wapens beschikt (ingezonden 28 juli 2015).

08-09-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 3296, Vragen van het lid Sjoerdsma

(D66) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over het bericht dat militaire trucks zijn geleverd aan Sudan zonder export licentie en in weerwil van het EU wapenembargo (ingezonden 26 juni 2015).

13-07-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 2864, Vragen van de leden Gesthuizen, Jasper vanDijk en Merkies (allen SP) aan de Ministers van Financiën en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de berichten dat verzekeraars en pensioenfondsen miljarden investeren en beleggen in wapenhandel (ingezonden 19 juni 2015).

12-05-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 2202, Vragen van de leden Teeven en Vuijk (beiden VVD) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Economische Zaken over het artikel «Experts kritisch op wapenexportplan» (ingezonden 16 april 2015).

12-02-2016, Kamervragen met antwoord 2015-2016, nr. 1470, Vragen van de leden Teeven en Vuijk (beiden VVD) aan de Ministers voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en van Defensie over het onderzoek naar de export van omstreden goederen door RH Marine Group (ingezonden 30 december 2015).

19-01-2015, Kamervragen met antwoord 2014-2015, nr. 1050, Vragen van het lid Ten Broeke (VVD) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over het bericht dat de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens heeft bevestigd dat er chloorgas is gebruikt in Syrië (ingezonden 12 januari 2015).

Bijlage 8: Brieven versnelde rapportage

Refererend aan de brief van 10 juni 2011 over het aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 2010–2011, 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000,- (Kamerstuk 2011–2012, 22 054, nr. 181) ontving de Kamer in het jaar 2015 de volgende brieven:

Kamerstuk	Nummer	Datum	Land
22 054	264	01-09-2015	Oman
22 054	263	01-09-2015	Egypte
22 054	262	25-08-2015	Jordanië
22 054	261	25-06-2015	Peru
22 054	260	04-03-2015	Jordanië

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2014–2015

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 264

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE
HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN
BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 1 september 2015

Conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000,- (Kamerstuk 22 054, nr. 181), ontvangt uw Kamer onderstaande informatie over een door Nederland afgegeven vergunning ter waarde van € 2.998.750,00 voor uitvoer van militair materieel naar Oman.

Een Nederlands bedrijf heeft onlangs een exportvergunning verkregen voor de uitvoer naar Oman van een trainingssysteem met toebehoren ter bediening van een communicatiesysteem. De marine van Oman is de eindgebruiker van dit systeem. Het volledige communicatiesysteem zal worden geïnstalleerd op in aanbouw zijnde patrouilleschepen voor de Koninklijke marine van Oman door Singapore Technologies Marine te Singapore.

De aanvraag is getoetst aan de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport¹. Deze toetsing, waarvan de essentie ten aanzien van de meest relevante criteria hieronder wordt weergegeven, leidde tot het afgeven van de vergunning op basis van de volgende argumenten:

Mensenrechten (criterium 2)

De mensenrechtensituatie in Oman kent de nodige aandachtspunten, vooral op het gebied van de vrijheid van vereniging en vergadering en de vrijheid van meningsuiting. De eindgebruiker, de Koninklijke marine van Oman, is echter niet betrokken bij de geconstateerde punten van zorg. Bovendien lenen de onderhavige goederen zich niet voor mensenrechtenschendingen in Oman.

Interne conflicten (criterium 3)

Er zijn geen scherpe tegenstellingen tussen de verschillende etnische en religieuze groepen in Oman. Daarnaast was de Koninklijke marine van Oman *niet* betrokken bij de interne schermutselingen die plaatsvonden ten tijde van de Arabische lente in 2011. De uitvoer van de onderhavige goederen zal niet bijdragen aan mogelijk hernieuwde interne spanningen.

Regionale stabiliteit (criterium 4)

In de Golf-regio voert Oman zijn eigen koers en streeft een goede verstandhouding na met alle landen in de regio. Oman is een actief lid van de Gulf Cooperation Council (GCC), dat zich onder meer inzet voor het versterken van de regionale stabiliteit. Onderhavige transactie zal de regionale stabiliteit dan ook niet negatief beïnvloeden.

Omleidingsrisico (criterium 7)

Gezien de eindgebruiker (de Koninklijke marine van Oman) bestaat geen aanleiding tot zorg betreffende het omleidingsrisico.

De Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

De Minister van Buitenlandse Zaken,
A.G. Koenders

¹ GS 2008/944 van 8 december 2008

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2014–2015

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 263

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE
HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN
BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 1 september 2015

Conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000,- (Kamerstuk 22 054, nr. 181), ontvangt uw Kamer onderstaande informatie over een door Nederland afgegeven vergunning ter waarde van € 34.050.000,00 voor uitvoer van militair materieel via Frankrijk naar Egypte.

Een Nederlands bedrijf heeft onlangs een exportvergunning verkregen voor de uitvoer via Frankrijk naar Egypte van radar- en C3-systemen, en de bijbehorende technologie voor de systeemintegratie. Conform de selectiecriteria uit de brief van 10 juni 2011 wordt onderhavige uitvoervergunning versneld aan uw Kamer genotificeerd.

De radar- en C3-systemen van het Nederlandse bedrijf zullen worden geïntegreerd in Franse korvetten. In juni 2014 tekende de Egyptische marine een contract met het Franse bedrijf DCNS te Lorient voor de levering van vier Gowind Combat Corvettes. De

korvetten worden gekenmerkt als «Combat», vanwege de mogelijkheid Franse Mica-luchtraketten en Exocet-antischepsraketten te plaatsen op het dek. De schepen worden gebouwd op de DCNS werf te Lorient en een Egyptische werf in Alexandrië. De levering van deze Franse korvetten vindt plaats in het kader van de modernisering van de Egyptische vloot, die zal bijdragen aan het in stand houden c.q. verbeteren van de maritieme veiligheid en kustbewaking rond Egypte.

De aanvraag is getoetst aan de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport¹. Deze toetsing, waarvan de essentie ten aanzien van de meest relevante criteria hieronder wordt weergegeven, leidde tot het afgeven van de vergunning op basis van de volgende argumenten:

Mensenrechten (criterium 2)

In Egypte vinden ernstige mensenrechtenschendingen plaats. Er bestaan echter geen indicaties dat de uit te voeren goederen verband houden met de geconstateerde mensenrechtenschendingen of interne repressie. Daarnaast is de Egyptische marine niet betrokken bij mensenrechtenschendingen in Egypte.

Interne conflicten (criterium 3)

De interne situatie in Egypte is op dit moment stabiel, maar is nog wel fragiel. Het harde optreden van de autoriteiten kan op de langere termijn juist weer destabiliserend uitpakken. Oppositie, critici en NGO's worden onderdrukt.

Het risico dat de levering van radar- en C3-systemen aan de Egyptische marine bijdraagt aan interne repressie is echter gering. Het zijn met name de veiligheidsdiensten en de politie die voor misstanden en repressie verantwoordelijk worden gehouden. Daarnaast is het onwaarschijnlijk dat onderhavige goederen worden ingezet voor interne repressie, aangezien de toepassing louter maritiem is. Derhalve is de toetsing aan criterium 3 positief.

Regionale stabiliteit (criterium 4)

Egypte speelt een actieve regionale rol veelal langs politieke weg. Zo is Egypte betrokken bij het Midden-Oosten vredesproces (met name bij Gaza en intra-Palestijnse verzoening) en probeert Egypte het conflict met zijn buurlanden over de bouw van een dam in de Nijl aan de onderhandelingstafel op te lossen. Egypte steunt het internationale optreden tegen de terreurgroep ISIS in Irak, maar levert daaraan zelf geen militaire bijdrage.

¹ GS 2008/944 van 8 december 2008

Een uitzondering vormt de crisis in Libië. Hoewel Egyptische autoriteiten iedere betrokkenheid ontkennen, zijn er sterke signalen dat Egypte door middel van logistieke steun aan de VAE wel degelijk betrokken is geweest bij luchtaanvallen op Libië. Ook heeft Egypte vergeldingsbombardementen op ISIS-doelen in Libië uitgevoerd na de onthoofding van 21 Egyptische Koptische christenen eerder dit jaar. Tevens heeft Egypte de door Saudi-Arabië geleide interventie in Jemen gesteund en vanwege het toegenomen veiligheidsrisico marineschepen naar de Golf van Aden gestuurd.

De regionale stabiliteit is zeer volatiel. De Egyptische marine heeft echter een legitieme veiligheidsbehoefte, bijvoorbeeld bij terrorismebestrijding in de Sinaï en de bewaking van maritieme gebieden en zeehandelsroutes. Onderhavige transactie voor de marine draagt bovendien bij aan de maritieme veiligheid van Egypte en de regio, wat mede in Europees belang is. Voorts speelt de Egyptische marine een belangrijke rol bij de inzet tegen illegale smokkel van mensen en goederen.

De Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

De Minister van Buitenlandse Zaken,
A.G. Koenders

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2014–2015

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 262

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE
HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN
BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 augustus 2015

Conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000 (Kamerstuk 22 054, nr. 181), ontvangt uw Kamer onderstaande informatie over een door Nederland afgegeven vergunning ter waarde van € 4.750.000 voor uitvoer van overtollig defensiematerieel naar Jordanië.

Het Ministerie van Defensie heeft onlangs een exportvergunning verkregen voor de uitvoer naar Jordanië van 52 Maverick luchtgrondraketten en toebehoren zoals *launchers*, trainingsraketten, *test sets* en reserveonderdelen ter waarde van € 4.000.000 alsmede missiematerieel voor F-16 jachtvliegtuigen (dertig *Under Wing Adapters # 15* en dertig *Wing Weapon Pylons*) ter waarde van € 750.000. Eindgebruiker is de Jordaanse luchtmacht.

Het betreft een eerste levering van een op 17 december 2013 overeengekomen contract met Jordanië voor de levering van 15 F-16 jachtvliegtuigen in de *Midlife Update* M5-configuratie met missie en overig ondersteunend materieel en de levering van 52

Maverick lucht-grondraketten met een totale transactiewaarde van € 81,5 miljoen, waarover uw Kamer op 25 september 2014 is geïnformeerd door de Minister van Defensie (Kamerstuk 22 054, nr. 232). Jordanië verwerft de Nederlandse F-16 toestellen ter vervanging van eigen, verouderde F-16 toestellen. De eerste levering staat gepland voor augustus/september 2015. De tweede levering, van met name vliegtuigen, staat gepland voor eind 2017.

De aanvraag is getoetst aan de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport¹. Deze toetsing, waarvan hier de essentie ten aanzien van de meest relevante criteria wordt weergegeven en waarbij vooral de regionale context (criterium 4) goed in ogenschouw is genomen, leidde tot het afgeven van de vergunning op basis van de volgende argumenten:

Mensenrechten (criterium 2)

De mensenrechtensituatie in Jordanië is beter dan in veel andere landen in de regio; in vergelijking is Jordanië stabiel en het overheidsbeleid gematigd. Toch blijft er aanleiding tot zorg. Zorgen bestaan over incidentele slechte behandeling van gevangenen, schending van rechten van Palestijnse vluchtelingen en beperkingen van de persvrijheid, vrijheid van meningsuiting en van vergadering. Op 21 december 2014 verbrak Jordanië het achtjarig moratorium op de doodstraf door de executie van 11 personen. Nog 113 personen zijn veroordeeld tot de doodstraf in verschillende moordzaken. Jordanië slaagt er onvoldoende in veel beloofde hervormingen door te voeren.

De Jordaanse krijgsmacht is echter niet in verband te brengen met geconstateerde mensenrechtenschendingen. Toetsing aan dit criterium is derhalve positief.

Interne conflicten (criterium 3)

De economische situatie van het land blijft zorgelijk. Veel Jordaniërs zijn ontevreden over de economische omstandigheden. De werkeloosheid is hoog. De burgeroorlog in Syrië en de recente opmars van ISIS in Irak en Syrië heeft een aanzienlijk *spillover*-effect naar Jordanië. De toestroom van vluchtelingen heeft tot grote schaarste geleid op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en water, en leidt tot een druk op de Jordaanse samenleving.

Ondanks alle turbulentie in de regio is de interne situatie in Jordanië relatief stabiel. De regering doet haar best om de rust en

¹ GS 2008/944 van 8 december 2008

vrede te bewaren en de kans op conflicten is beperkt. Jordanië heeft bovendien een legitieme veiligheidsbehoefte, zeker gezien de huidige steun voor de coalitie tegen ISIS en de – mede daardoor – toegenomen kans op aanslagen. Hoewel er sprake is van verhitte demonstraties, zijn die over het algemeen niet gewelddadig. De Jordaanse krijgsmacht is in de afgelopen jaren ook niet ingezet bij het in bedwang houden van demonstraties. Ook zijn onderhavige goederen niet geschikt om in te zetten tegen de eigen bevolking.

Regionale stabiliteit (criterium 4)

Jordanië speelt een belangrijke stabiliserende rol in de regio, onder andere bij de Israëliësch-Palestijnse besprekingen als ook inzake Syrië en ISIS. De internationale positie van Jordanië is versterkt toen Jordanië verkozen werd in de VN Veiligheidsraad. De rol van Jordanië bij de opvang van Syrische vluchtelingen heeft het internationale belang van het land tevens doen groeien.

Jordanië stelde zich tot voor kort voorzichtig op richting Syrië en probeerde via politieke weg tot een oplossing te komen. Op 22 september 2014 heeft Jordanië zich aangesloten bij de coalitie tegen ISIS, samen met de VS en een aantal Golfstaten. Begin dit jaar waren in de media beelden te zien hoe ISIS een neergestorte Jordaanse piloot levend verbrandde.

Jordanië heeft een zeer legitieme veiligheidsbehoefte, heeft geen intentie om als agressor op te treden tegen andere landen of een territoriale claim af te dwingen en is onderdeel van een brede internationale coalitie tegen ISIS waaraan ook Nederland deelneemt. Toetsing aan dit criterium is dan ook positief.

De Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

De Minister van Buitenlandse Zaken,
A.G. Koenders

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2014–2015

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 261

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE
HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN
BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 juni 2015

Conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000,- (Kamerstuk 22 054, nr. 181), ontvangt uw Kamer onderstaande informatie over een door Nederland afgegeven vergunning ter waarde van € 10.680.000,00 voor uitvoer van overtollig defensiematerieel naar Peru.

Het Ministerie van Defensie heeft onlangs een exportvergunning verkregen voor de uitvoer van drie AB-412 helikopters naar Peru. Daarnaast maken een pakket reservedelen, testapparatuur en speciaal gereedschap deel uit van de verkoop. Eindgebruiker is de Peruaanse marine.

De aanvraag is getoetst aan de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport¹. Deze toetsing, waarvan hier de essentie ten aanzien van de meest relevante criteria wordt weergegeven en waarbij vooral de regionale context (criterium 4) goed in ogenschouw is genomen, leidde tot het afgeven van de vergunning op basis van de volgende argumenten:

Mensenrechten (criterium 2)

De mensenrechten situatie in Peru ontwikkelt zich in positieve zin. President Ollanta Humala heeft zich uitdrukkelijk verbonden aan respect voor de mensenrechten.

Daarnaast kan zijn nadruk op armoedebestrijding en sociale inclusie tot verdere verbeteringen leiden.

Toch blijven er nog enkele punten van zorg. Instituties op het terrein van rechtsorde, stabiliteit en veiligheid zijn zwak en weinig transparant. De inspraak van de inheemse bevolking in Peru is beperkt, ondanks dat deze thans per wet is vastgelegd. Daarnaast zijn er zorgen over het gewelddadige optreden van de veiligheidsdiensten bij protesten, vooral in de extractie-industrie in de armere regio's.

Onderhavige goederen (niet-strategische *Search and Rescue* transporthelikopters) hebben echter geen relatie met de geconstateerde punten van zorg. De eindgebruiker (de marine) is niet betrokken bij deze mensenrechtenschendingen.

Interne conflicten (criterium 3)

In Peru is geen sprake van een intern conflict. Wel vormt de strijd tegen de cocaïneproductie in Peru een uitdaging. De in de loop der jaren gedecimeerde verzetsbeweging «Het Lichtend Pad» is de laatste jaren in de drugshandel actief geworden en de cocaïneproductie van Peru is de laatste jaren sterk gegroeid. Peru is Colombia gepasseerd als grootste cocaïneproducent en – exporteur. President Humala presenteerde in reactie daarop een nieuwe strategie voor de periode 2012–2016 en heeft aangekondigd meer budget voor drugsbestrijding beschikbaar te stellen. Het Peruaanse leger wordt ingezet om de georganiseerde drugscriminaliteit te bestrijden en plantages te vernietigen. Voor zover bekend zijn hier geen burgerslachtoffers bij gevallen.

¹ GS 2008/944 van 8 december 2008

Regionale stabiliteit (criterium 4)

Een maritiem grensgeschil met Chili, dat bij vlagen zorgde voor bilaterale spanningen tussen beide landen, is op 27 januari 2014 tot tevredenheid van beide landen door het Internationaal Gerechtshof beslecht. De uitkomst zal naar verwachting een goede basis vormen voor langdurige stabiliteit in de bilaterale relaties. President Humala heeft aangegeven verbeterde relaties met de buurlanden na te streven. Peru speelt bovendien een positieve rol bij regionale integratie en is een van de medeoprichters van de Pacific Alliance in juni 2012.

De Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

De Minister van Buitenlandse Zaken,
A.G. Koenders

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2014–2015

22 054

Wapenexportbeleid

Nr. 260

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE
HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN
BUITENLANDSE ZAKEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 maart 2015

Conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid (Kamerstuk 22 054, nr. 165) en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011 over verlaging van de drempelwaarde voor de versnelde parlementaire controle bij specifieke wapenexportaanvragen naar € 2.000.000,- (Kamerstuk 22 054, nr. 181), ontvangt uw Kamer onderstaande informatie over een door Nederland afgegeven vergunning ter waarde van € 4.766.800,00 voor uitvoer van overtollig defensiematerieel naar Jordanië.

Het Ministerie van Defensie heeft onlangs een exportvergunning verkregen voor de uitvoer naar Jordanië van verschillende typen DAF trucks, DAF onderdelen en DAF gereedschap alsmede YPR pantserrupsvoertuigen voor kannibalisatie, YPR onderdelen en YPR (test) gereedschap. Eindgebruiker is de Jordaanse krijgsmacht.

Het betreft een eerste levering DAF trucks en YPR pantserrupsvoertuigen en gerelateerd materieel en documentatie die onderdeel uitmaakt van een op 15 oktober 2014 overeengekomen contract met Jordanië ad € 6.339.300,00. De

levering staat gepland voor april 2015. Een tweede en laatste levering staat gepland voor april 2016.

De YPR's worden geleverd zonder wapen en zijn uitsluitend bedoeld als donorvoertuigen voor hergebruik van de onderdelen. De DAF en YPR onderdelen zullen worden gebruikt voor reeds eerder door Nederland geleverde voertuigen.

De aanvraag is getoetst aan de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport¹. Deze toetsing, waarvan de essentie ten aanzien van de meest relevante criteria hieronder wordt weergegeven, leidde tot het afgeven van de vergunning op basis van de volgende argumenten:

Mensenrechten (criterium 2)

De mensenrechtensituatie in Jordanië is beter dan in veel andere landen in de regio; in vergelijking is Jordanië stabiel en het overheidsbeleid gematigd. Toch blijft er aanleiding tot zorg. Zorgen bestaan over incidentele slechte behandeling van gevangenen, schending van rechten van Palestijnse vluchtelingen en beperkingen van de persvrijheid, vrijheid van meningsuiting en van vergadering. Op 21 december 2014 verbrak Jordanië het 8-jarig moratorium op de doodstraf door de executie van 11 personen. Nog 113 personen zijn veroordeeld tot de doodstraf in verschillende moordzaken. Jordanië slaagt er onvoldoende in veel beloofde hervormingen door te voeren.

De Jordaanse krijgsmacht is echter niet in verband te brengen met geconstateerde mensenrechtenschendingen.

Interne conflicten (criterium 3)

De economische situatie van het land blijft zorgelijk. Veel Jordaniërs zijn ontevreden over de economische omstandigheden. De werkloosheid is hoog. De burgeroorlog in Syrië en de recente opmars van ISIS in Irak en Syrië heeft een aanzienlijk *spillover* effect naar Jordanië. De toestroom van vluchtelingen heeft tot grote schaarste geleid op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en water, en leidt tot een druk op de Jordaanse samenleving.

Ondanks alle turbulentie in de regio is de interne situatie in Jordanië relatief stabiel. De regering doet haar best om de rust en vrede te bewaren en de kans op conflicten is beperkt. Jordanië heeft evenwel, zeker gezien de huidige steun voor de coalitie tegen ISIS, een legitieme veiligheidsbehoefte en een toegenomen kans

¹ GS 2008/944 van 8 december 2008

op aanslagen. Hoewel er sprake is van verhitte demonstraties, zijn die over het algemeen niet gewelddadig. De Jordaanse krijgsmacht is in de afgelopen jaren ook niet ingezet bij het in bedwang houden van demonstraties. Het risico dat de (gepantserde) voertuigen tegen de eigen bevolking worden ingezet wordt in Jordanië dan ook zeer klein geacht.

Regionale stabiliteit (CR4)

Jordanië speelt een belangrijke stabiliserende rol in de regio, o.a. bij de Israëliësch-Palestijnse besprekingen als ook inzake Syrië en ISIS. De internationale positie van Jordanië is versterkt toen Jordanië verkozen werd in de VN Veiligheidsraad. De rol van Jordanië bij de opvang van Syrische vluchtelingen heeft het internationale belang van het land tevens doen groeien.

Jordanië stelde zich tot voor kort voorzichtig op richting Syrië en probeerde via politieke weg tot een oplossing te komen. Op 22 september 2014 heeft Jordanië zich aangesloten bij de coalitie tegen ISIS, samen met de VS en een aantal Golfstaten. Het land heeft reeds ISIS-doelen gebombardeerd.

Jordanië heeft een zeer legitieme veiligheidsbehoefte, heeft geen intentie om een territoriale claim af te dwingen en is onderdeel van een brede internationale coalitie tegen ISIS waaraan ook Nederland deelneemt.

De Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

De Minister van Buitenlandse Zaken,
A.G. Koenders